

GLOBAL DIALOGUE

7.2

4 numere pe an în 17 limbi

Dictatura lui Duterte

Walden Bello

Sociologia din Pakistan

Ayaz Qureshi,
Nida Kirmani,
Kaveri Qureshi,
Tania Saeed,
Amen Jaffer

Omagii aduse lui Zygmunt Bauman

Peter McMylor,
Maciej Gdula,
Peter Beilharz

Sociologia canadiană

Howard Ramos,
Rima Wilkes,
Neil McLaughlin,
Daniel Béland,
Patricia Landolt,
Cheryl Teelucksingh,
Karen Foster,
Fuyuki Kurasawa

Rubrici speciale

- > Greutățile imigranților în universitățile americane
- > Prezentarea echipei editoriale din Argentina

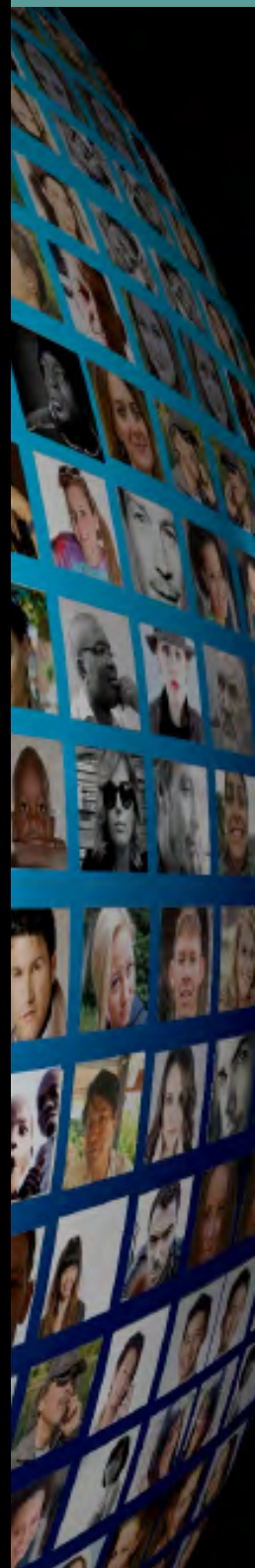
MAGAZINE

VOLUMUL 7 / NUMĂRUL 2 / Iunie 2017
www.isa-sociology.org/global-dialogue/

GD

International
Sociological
Association
isa

Sociologia într-o Epocă a Reacției

Duterte, Erdogan, Orban, Putin, Le Pen, Modi, Zuma și Trump - toți par a fi decupați dintr-o țesătură naționalistă, xenofobă și autoritară asemănătoare. Triumful lui Trump a conferit o nouă energie mișcărilor neliberale și dictaturilor de dreapta. Fără îndoială, reacția politică s-a produs de-a lungul unor zeci de ani, pe măsură ce democrațiile liberale au propulsat al treilea val al marketizării, cu tot cu precaritatea, excluziunea și inegalitatea acestuia. Tendința fascistă caracteristică anilor 1920 și 1930, un precursor al zilelor noastre, a urmat celui de-al doilea val de marketizare. Aceasta [n.tr. avântul fascist] s-a prăbușit odată cu cel de-al Doilea Război Mondial, dar oare putem fi siguri că această rundă de reacție va fi înfrântă? Cât de puternice sunt instituțiile liberale ale democrației? Primele zile ale Administrației Trump sugerează că nu sunt lipsite de rezistență în fața unui baraj de ordonanțe prezidențiale. Articolul scris de Portocarrero și Lara García indică universitatea ca fiind și aceasta, la rândul său, o arenă de rezistență.

Cum rămâne cu alte țări? În acest număr, Walden Bello descrie atrocitățile președintelui Duterte din Filipine, a cărui ascensiune la putere își are originile în eșecurile democrației liberale, care a succedat răsturnarea regimului Marcos - eșecuri manifestate prin corupția sfidătoare din politică, inegalitatea crescândă, [n.tr. acestea fiind] agravate de subjugarea în fața politicii externe a SUA. Acest răspuns politic la defectele democrației liberale poate avea un caracter populist, chiar dacă protejează interesele claselor dominante, demonizând, în același timp, un segment stigmatizat al populației - consumatorii și traficanții de droguri - la fel cum Erdogan demonizează kurzii, Trump demonizează imigranții, iar fascismul german a demonizat non-arieni. Într-adevăr, relatările lui Bello despre paralelele cu fascismul german sunt mult prea convingătoare.

Pakistan este o altă țară care nu este străină de guvernarea militară, unde mesajele populiste merg mână în mână cu concentrarea puterii economice. Sociologia pakistaneză este un demers restrâns, dar cu toate acestea inovator și critic, așa cum putem vedea în acest număr, prin articolele despre modul în care dezvoltarea infrastructurii aduce beneficii corporațiilor multinaționale, despre modul în care țările din Golf supraveghează corpurile pentru a-și selecta cei mai productivi migranți pakistanezi și despre modul în care intrarea femeilor pe piața muncii contribuie în mod redus la încetarea violenței împotriva femeilor. Avem, de asemenea, două studii despre pakistanezii din Marea Britanie, care tratează tematica schimbărilor relațiilor maritale în rândul imigranților pakistanezi și a modului în care studenții musulmani se raportează la faptul că sunt ținte ale securitizării. Împreună, cele cinci studii de caz dezvoltă o adevărată sociologie post-colonială a subjugării, care depășește granițele naționale.

Foarte diferită este sociologia mai optimistă din Canada, legată de aspecte precum imigrația și justiția ecologică. Sociologia canadiană este mult mai conectată la lumea politicilor publice. În ciuda invectivelor adresate de fostul prim-ministru Stephen Harper, sociologii canadieni au parte de o primire mult mai prietenoasă din partea societății, în ansamblul acesteia. Tonul lor deznădăjduit reflectă doar așteptările lor înalte față de un stat încă social-democratic.

Dacă există un sociolog care a capturat semnificația epocii noastre, acesta este Zygmunt Bauman, care din păcate a decedat la vârsta de 91 de ani. Cei trei memorialiști ai noștri descriu viața sa extraordinară, construită pe baza unei puternice perspective morale, întretăiate cu un utopism sceptic. Sociologia sa inspirațională va dăinui decenii întregi.

> **Global Dialogue** poate fi citită în 17 limbi pe site-ul ISA

> **Articolele pot fi trimise la adresa** burawoy@berkeley.edu

Walden Bello, erudit dedicat, activist politic și sociolog global descrie noul regim al Președintelui din Filipine, Rodrigo Duterte.

Pakistan: sociologie angajată, transnațională de la Universitatea de Științe ale Managementului din Lahore.

Zygmunt Bauman: omagii aduse unuia dintre cei mai mari sociologi ai timpului nostru.

Canada: sociologie fără rețineri și influentă de pe întreg teritoriul țării.

Global Dialogue există datorită unui grant generos de la **SAGE Publications**.

> Echipa Editorială

Editor: Michael Burawoy.

Editor asociat: Gay Seidman.

Editori-șefi: Lola Busuttil, August Bagă.

Editori consultanți:

Margaret Abraham, Markus Schulz, Sari Hanafi, Vineeta Sinha, Benjamin Tejerina, Rosemary Barbaret, Izabela Barlinska, Dilek Cindoğlu, Filomin Gutierrez, John Holmwood, Guillermina Jasso, Kalpana Kannabiran, Marina Kurkchian, Simon Mapadimeng, Abdul-mumin Sa'ad, Ayse Saktanber, Celi Scalon, Sawako Shirahase, Grazyna Skapska, Evangelia Tastsoglou, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.

Editori regionali

Lumea arabă:

Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Argentina:

Juan Ignacio Piovani, Pilar Pi Puig, Martín Urtasun.

Bangladesh:

Habibul Haque Khondker, Hasan Mahmud, Juwel Rana, US Rokeya Akhter, Toufica Sultana, Asif Bin Ali, Khairun Nahar, Kazi Fadia Esha, Helal Uddin, Muhaimin Chowdhury.

Brazilia:

Gustavo Taniguti, Andreza Galli, Ângelo Martins Júnior, Lucas Amaral, Benno Alves, Julio Davies.

India:

Rashmi Jain, Jyoti Sidana, Pragya Sharma, Nidhi Bansal, Pankaj Bhatnagar.

Indonezia:

Kamanto Sunarto, Hari Nugroho, Lucia Ratih Kusumadewi, Fina Itriati, Indera Ratna Irawati Pattinasarany, Benedictus Hari Juliawan, Mohamad Shohibuddin, Dominggus Elcid Li, Antonius Ario Seto Hardjana.

Iran:

Reyhaneh Javadi, Niayesh Dolati, Mina Azizi, Mitra Daneshvar, Vahid Lenjanzade.

Japonia:

Satomi Yamamoto, Miki Aoki, Masataka Eguchi, Mami Endo, Akane Higuchi, Yuka Hirano, Hikaru Honda, Yumi Ikeda, Izumi Ishida, Aina Kubota, Yuna Nagaye.

Kazahstan:

Aigul Zabirowa, Bayan Smagambet, Adil Rodionov, Gani Madi, Almash Tlespayeva, Kuanysh Tel.

Polonia:

Jakub Barszczewski, Katarzyna Dębska, Paulina Domagalska, Adrianna Drozdowska, Łukasz Dulniak, Jan Frydrych, Krzysztof Gubański, Kinga Jakiela, Justyna Kościńska, Kamil Lipiński, Mikołaj Mierzejewski, Karolina Mikołajewska-Zajac, Adam Müller, Zofia Penza, Teresa Teleżyńska, Anna Wandzel, Jacek Zych, Łukasz Żołądek.

România:

Cosima Rughiniș, Raisa-Gabriela Zamfirescu, Costinel Anuța, Maria-Loredana Arsene, Tatiana Cojocari, Andrei Dobre, Diana Alexandra Dumitrescu, Iulian Gabor, Rodica Liseanu, Mădălina Manea, Mihai-Bogdan Marian, Andreea Elena Moldoveanu, Rares-Mihai Mușat, Oana-Elena Negrea, Mioara Paraschiv, Ion Daniel Popa, Diana Pruteanu Szasz, Eliza Soare, Adriana Sohodoleanu.

Rusia:

Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova, Asja Voronkova.

Taiwan:

Jing-Mao Ho.

Turcia:

Gül Çorbacioğlu, Irmak Evren.

Consultant media: Gustavo Taniguti.

> În acest număr

Editorial: Sociologia într-o Epocă a Reacției **2**

Revolta lui Duterte împotriva democrației liberale
de Walden Bello, Filipine **4**

> SOCIOLOGIA DIN PAKISTAN

Supravegherea medicală a migrației din Golful Persic
de Ayaz Qureshi, Pakistan **7**

Participare economică și violența împotriva femeilor
de Nida Kirmani, Pakistan **9**

Divorțul în Diasporă
de Kaveri Qureshi, Pakistan **11**

Islamofobia și agenda de securitate britanică
de Tania Saeed, Pakistan **13**

Politicile infrastructurii
de Amen Jaffer, Pakistan **15**

> IN MEMORIAM

Viziunea morală a lui Zygmunt Bauman
de Peter McMyler, Marea Britanie **17**

Zygmunt Bauman, utopistul sceptic
de Maciej Gdula, Polonia **19**

Să ni-l amintim pe Zygmunt Bauman
de Peter Beilharz, Australia **21**

> SOCIOLOGIA DIN CANADA

Sociologia în vremuri non-sociologice
de Howard Ramos, Rima Wilkes și Neil McLaughlin, Canada **23**

Practicarea sociologiei în politicile publice
de Daniel Béland, Canada **25**

Non-cetățenia precară în Canada
de Patricia Landolt, Canada **27**

Practicarea sociologiei prin intermediul justiției în problemele de mediu
de Cheryl Teelucksingh, Canada **29**

Sociologia într-un timp (nu chiar) ca oricare altul
de Karen Foster, Canada **31**

Relaționarea cu mass-media în vremuri tulburi
de Fuyuki Kurasawa, Canada **33**

> RUBRICI SPECIALE

Universitățile din SUA: Un nou loc pentru lupta imigranților?
de Sandra Portocarrero și Francisco Lara García, SUA **35**

Prezentarea echipei editoriale din Argentina
de Juan Ignacio Piovani, Pilar Pi Puig și Martín Urtasun, Argentina **37**

> Revolta lui Duterte împotriva democrației liberale

de **Walden Bello**, Universitatea de Stat din New York, Binghamton și fost membru al Camerei Reprezentanților în Filipine

Răzbnătorul de modă veche Rodrigo Duterte, cunoscut ca „DU30” (pronunțat „du-terte”) sau „Pedepsitorul”. Ilustrație de Arbu.

O dată cu victoria contra-revoluției naziste, Joseph Goebbels a avut faimoasa mențiune că „anul 1789 este astfel șters din istorie”. În același mod, ar putea cineva afirma că mișcările fasciste în creștere în SUA, Europa și oriunde altundeva caută să șteargă anul 1989 din istorie?

1789 a marcat Revoluția Franceză. Similar, pentru Francis Fukuyama și alții, 1989 a marcat apogeul democrației liberale. Prin ceea ce Fukuyama a catalogat ca „sfârșitul istoriei”, înfrângerea comunismului în Europa și a regimurilor autoritare de extremă dreapta în țările în curs de dezvoltare a marcat „o victorie concertată a liberalismului economic și politic [...] și universalizarea democrației liberale occidentale ca formă finală a guvernării umane”.

Utopia în formare a lui Fukuyama a fost curând atacată de mișcările anti-liberale, în principal de forțele inspirate de religie, cum ar fi Islamul politic în Orientul Mijlociu și mișcările etnice exclusiviste din Europa de Est. Dar nicio mișcare sau niciun individ nu a fost mai cinic și disprețuitor în raport cu idealurile liberal-democratice decât Rodrigo Duterte, președintele ales al Filipine în mai 2016 de către o mișcare electorală insurgentă.

> Eliminaționismul

Programul cheie al lui Duterte a fost războiul său împotriva drogurilor, care după numai 9 luni a revendicat aproape 8000 de victime. Acesta nu a reprezentat o campanie normală

>>

de lege și ordine. Implementată cu un fanatism aproape ideologic și justificată de idei reminiscente ale teoriei rasiale pseudo-științifice naziste, campania a eliminat pentru un întreg sector al societății drepturile la viață, la un proces echitabil sau la apartenența în societate. Duterte a contestat apartenența consumatorilor și traficantilor de droguri – grup care se estimează că include 3 milioane din populația țării de 103 milioane – la rasa umană. Cu o paradă retorică tipică, acesta a spus forțelor de securitate: „Crime împotriva umanității? În primul rând aş vrea să fiu direct cu voi: sunt ei ființe umane? Care este definiția voastră pentru o ființă umană?”

Justificând crimele „pentru auto-apărare” comise de poliție, Duterte insistă că utilizarea „*shabu*” – termenul local pentru metamfetamină – poate „micșora creierul unei persoane, care astfel nu mai poate fi viabilă pentru reabilitare”. Denumind consumatorii de droguri „morți vii care umblă”, ce „nu sunt utili societății”, acesta insistă că ei sunt „paranoiici” și periculoși. Duterte a oferit poliției un cec în alb să ucidă consumatorii de droguri, indiferent dacă aceștia rezistă sau nu arestării. Duterte a oferit grațierea imediată oricărui polițist care ar fi putut fi condamnat pentru uciderea fără justificare a consumatorilor de droguri, „pentru a merge după oamenii care l-au adus în instanță”.

În ciuda sau din cauza acestor idei, Duterte – care, în fond, a promis pe durata campaniei sale că va „îngrășa peștii” din Golful Manila cu trupurile miilor de criminali – deține încă o popularitate imensă, cu un nivel de susținere în jur de 83% și susținerea fanatică a cetățenilor prezenți în mediul virtual (lb. en. „netizens”), care lansează asalturi în spațiul virtual împotriva celor care îndrăznesc să critice execuțiile extra-judiciare ale regimului.

> Rădăcinile Dutertismului

Care sunt rădăcinile afinității masei pentru Duterte? Într-adevăr, identificarea de către el a consumatorilor

de droguri ca flagel al societății are o rezonanță largă. Dar există cauze mult mai profunde. Controlul lui Duterte asupra societății reflectă nemulțumirea profundă în raport cu regimul liberal-democratic care a urmat răsturnării de la putere a lui Ferdinand Marcos în februarie 1986, așa-numita revoltă EDSA. De fapt, eșecul „Republicii EDSA” – denumită după autostrada din Manila unde au fost mobilizate masele pentru contestarea dictaturii lui Marcos – a fost o condiție pentru succesul lui Duterte.

Drumul lui Duterte a fost pavat cu o combinație letală a controlului elitei asupra sistemului electoral al Filipinelor, a concentrării continue a bunăstării, a politicilor economice neo-liberale și a insistenței Washingtonului pentru plata datoriei externe. Până la alegerile din 2016, o prăpastie largă s-a deschis între promisiunea Republicii EDSA privind consolidarea puterii populare și redistribuirea bunăstării și realitatea din Filipine: sărăcie masivă, inegalitate scandaloasă și corupție omniprezentă. La acestea se poate adăuga percepția largă a guvernării inepte a administrației președintelui Benigno Aquino III și nu este surprinzător că mai mult de 16 milioane de alegători, aproximativ 40% din electorat, au văzut în abordarea autoritară, dură cultivată de Duterte pentru mai mult de 30 de ani ca primar al orașului Davao, de la frontiera din sud, exact lucrul de care țara avea nevoie. După cum romancierul Anthony Doerr spunea de germani înainte de război, filipinezii erau „disperați după cineva care să pună lucrurile la locul lor”.

Mai mult, discursul Republicii EDSA – democrația, drepturile omului și statul de drept – a părut o cămașă de forță pentru mulți filipinezi copleșiți de un sentiment de neputință. Discursul lui Duterte – un amestec de amenințări directe cu moartea, limbaj trivial de la colțul străzii și o cara înversunată, combinate cu un umor disprețuitor vizând o elită pe care o denumea „*coños*” sau *curve* – s-a dovedit o formulă stimulatorie pentru audiența sa, care s-a simțit eliberată de ipocrizia sufocantă a guvernării anterioare.

> Un fascist original

Campania de exterminare a lui Duterte, mobilizarea de către acesta a unei baze multclasă și concentrarea puterii au ruinat sistemul de separare a puterilor în Filipine, construit în stilul SUA. Aceste caracteristici ale regimului său îl etichetează drept fascist – dar un tip neobișnuit de fascist. Dacă preluarea puterii de către fasciștii convenționali începe cu violarea libertăților civile, se transformă apoi în lupta pentru putere absolută și ulterior în represiune fără discriminare, Duterte a inversat ordinea, ordonând întâi crime în masă și reducând atacurile asupra libertăților civile, respectiv fandând spre putere absolută înainte de operațiunile de lichidare a inamicilor, într-o arenă politică în care nu a întâmpinat o opoziție semnificativă. Acesta este fascism blitzkrieg.

O altă caracteristică distinctă a abordării lui Duterte a constituit-o invitarea politicianilor aparținând stângii tradiționale să lucreze în administrație, o coaliție care ar fi fost inimaginabilă în regimurile fasciste clasice. Mai degrabă decât să trateze stânga ca un inamic implacabil, Duterte este încrezător că o poate controla; în același timp, Partidul Comunist și Frontul Democratic Național au fost extrem de încântați că pot intra în administrație, sperând să recupereze anii de declin.

Deși un novice în materie de afaceri externe, Duterte a demonstrat o înțelegere instictivă a dinamicilor naționalismului filipinez. Mișcări precum numirea fostului președinte american Obama „fiu de cățea” – după ce acesta a criticat execuțiile extra-judiciare ale lui Duterte și deschiderea lui către China – au părut riscante din punct de vedere politic, având în vedere că pro-americanismul era considerat a fi puternic înrădăcinat în filipinezi. În mod surprinzător, mișcările lui Duterte au generat proteste slabe, câștigând în schimb suport via Internet. După cum mulți au observat, filipinezii de rând admiră SUA și instituțiile americane, dar există de asemenea un puternic curent de substrat de resentimente

în raport cu subjugarea colonială a Filipinelor de către SUA, tratatele inegale impuse țării de Washington și impactul covârșitor al „stilului de viață american” asupra culturii locale. Aici, nu este nevoie să aprofundăm complexul dialectic stăpân-servitor al lui Hegel pentru a înțelege că „lupta pentru recunoaștere” a fost un curent de substrat în relația SUA-Filipine. Duterte a fost abil în a folosi această latură emoțională a filipinezilor într-un mod în care stânga nu a reușit. Ca mulți alți predecesori autoritari din alte părți, Duterte a fost în măsură să unească în mod eficient naționalismul și autoritarismul.

> Populist ca retorică, fascist ca substanță

Deși retorica lui este în mare parte populistă, Duterte nu pretinde că va utiliza masele ca mașină de război pentru reforma redistributivă. Mai degrabă, precum fasciștii clasici, el caută să echilibreze forțele claselor, în timp ce proiectează imaginea plasării sale deasupra conflictului de clasă. Pe durata campaniei, Duterte a promis să elimine munca pe bază de contract, să reducă industria mineritului și să returneze micilor fermieri care cultivă cocotieri taxele colectate pe nedrept de regimul Marcos; dar aceste promisiuni au rămas în mare parte nerespectate, în timp ce elitele cheie ale țării s-au poziționat de partea acestuia. Dar, dacă pe termen lung, implementarea reformelor sociale și economice va fi un element central pentru menținerea sprijinului pentru proiectul său autoritar, lipsa progresului în această privință, cel puțin până la momentul de față, pare improbabil să reducă popularitatea lui Duterte pe termen scurt și mediu.

Pentru moment, opoziția împotriva lui Duterte la nivelul elitelor și instituțiilor statului este slabă. Similar, conducerea Bisericii Catolice, anterior un avocat puternic al drepturilor omului, a fost ezitantă în a ataca un lider popular; de altfel, Bisericii îi lipsește credibilitatea pe fondul corupției interne și abordării încăpățănate în ceea ce privește planificarea familială. Opoziția existentă a apărut de la figuri izolate – incluzând-o pe senatoarea Leila

de Lima, în prezent condamnată pe baza unor acuzații nefondate că s-ar afla pe statul de plată al unor lorzi ai drogurilor; dintr-o anumită zonă a media; și din grupurile care luptă pentru drepturile omului, precum coaliția Eu Apăr (Ib. en. *I-Defend*).

> Duterte, societatea filipineză și sociologia

Duterte poate fi condamnat politic, dar personalitatea și contradicțiile sale au atras interesul cercetătorilor în științele sociale. Unii s-au îndreptat asupra intersecției tendințelor socio-istorice cu personalitatea. Un profil recent în cadrul *New York Times* a descris cum Duterte a fost profund afectat de incidentul în care un preot iezuit l-a molestat în liceu – o dezvăluire pe care chiar Duterte a făcut-o publică, cu ocazia campaniei electorale din 2016. Ulterior transferat la Los Angeles, preotul molestator a continuat să abuzeze sexual copii, fără ca superiorii săi să îl disciplineze sau să îl reclame (deși iezuiții au fost forțați în final să plătească un aranjament în valoare de 16 milioane de dolari cu victimele). Având în vedere efectul psihologic care a existat, oare plătește Filipine în prezent pentru crimele unui molestator de copii?

Sociologii s-ar putea întreba de asemenea cu privire la ceea ce filosoful John Gray a descris ca modul în care „ceea ce vedem drept caracteristici nealterabile ale vieții civilizate dispar într-o clipită”. În special după revolta EDSA din 1986, Filipinele au fost privite ca un exemplu de democrație liberală. Mulți au argumentat că, prin răsturnarea lui Marcos, filipinezii au reafirmat valorile de durată internalizate pe durata perioadei coloniale americane cu privire la drepturile individuale, procesele corecte și democrația. Constituția liberal-democratică a Republicii EDSA a părut să cristalizeze aceste valori politice naționale. Dar deodată, în mai puțin de un an, majoritatea filipinezilor și-au exprimat sprijinul pentru un om a cărui agendă centrală este executarea extrajudiciară a unei anumite categorii de ființe umane; mulți au servit drept „călăi de bunăvoie”, ca să împrumutăm descrierea lui Daniel Golhagen pentru

germani pe durata erei naziste, sau drept „complici de bunăvoie”. Pentru unii, văzându-l pe Duterte aclamat pe durata campaniei sale sângeroase este în aceeași măsură inexplicabil și tragic. Pentru alții, implicați în științele comportamentale, se pare că este timpul să renunțăm la ipotezele că oamenii sunt ființe civilizate sau creaturi care manifestă compasiune; în loc, poate ar trebui să abordăm actuala societate filipineză cu aceeași perspectivă utilizată de Goldhagen pentru studiul Germaniei pe durata perioadei naziste:

[A]ceastă perioadă poate fi abordată [...] cu ochiul critic al unui antropolog care pășește pe țărături necunoscute, deschis să întâlnească o cultură radical diferită și conștient de posibilitatea că s-ar putea să fie nevoit să găsească explicații care nu sunt similare, sau chiar contrazic noțiunile sale de bun simț, pentru a explica modul de constituire a respectivei culturi, modelele ei idiosincratice practice și proiectele, respectiv produsele ei colective. Aceasta ar admite posibilitatea ca un număr mare de oameni [...] să ucidă sau să fie dispuși să ucidă alți oameni [...] în deplină cunoștință de cauză.

> Genocidul comparativ

Între timp, numărul cadavrelor continuă să crească. Războiul lui Duterte împotriva drogurilor a generat deja un număr mai mare de victime decât campaniile de genocid din istoria recentă a Asiei de Sud-Est, fiind devansat doar de exterminarea condusă de Pol Pot a aproape 3 milioane de cambodgieni în anii '70 și masacrul a aproximativ un milion de indonezieni, ca urmare a loviturii eșuate de stat împotriva guvernului Sukarno. Recent, Duterte a anunțat, cu umorul sinistru caracteristic, că încă 20000-30000 de vieți ar putea fi curmate în eforturile de curățare a țării de droguri. Învățând să îl ia în serios pe Duterte chiar și atunci când glumește, mulți observatori se așteaptă ca această cifră să constituie o subestimare a numărului real de victime. ■

Adresa de corespondență:
Walden Bello <waldenbello@yahoo.com>

> Supravegherea medicală a migrației din Golful Persic

de **Ayaz Qureshi**, Universitatea de Științe ale Managementului din Lahore, Pakistan

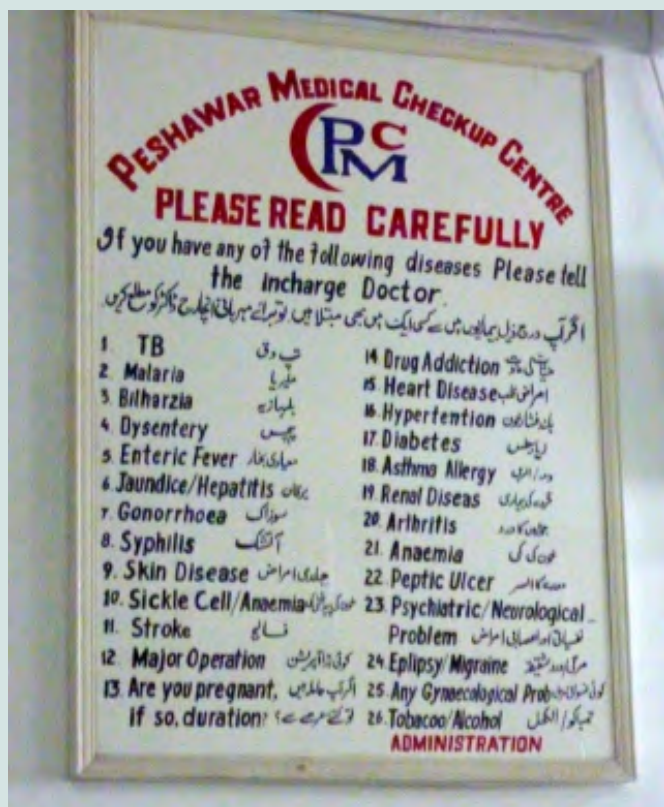
În Peshawar, persoane care doresc să emigreze stau la coadă în fața unui centru medical de preselecție. Fotografie de Ayaz Qureshi.

In ultimele trei decenii, pe măsură ce tot mai multe țări în curs de dezvoltare și-au trimis cetățenii să muncească peste hotare, cetățenii pakistanezi au fost recrutați ca muncitori în țările Consiliului de Cooperare din Golf (CCG) - Bahrain, Kuwait, Qatar, Oman, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite. Însă, pentru a li se acorda viza CCG, migranților li se cer certificate de sănătate în momentul plecării din Pakistan - certificate care pot fi obținute numai de la centrele medicale aprobate de CCG. Mulțimi de migranți aspiranți se strâng la aceste centre medicale aprobate, situate în câteva orașe mari, unde [n. tr. aceste persoane] sunt supuse unor examinări și teste pentru a depista defecțiuni sau boli. Sunt selectate numai acele corpuri care nu au nicio urmă de boală

sau infecție, prezentă sau anterioară, și care nu au semne de slăbiciune fizică.

Statele CCG nu au nicio ezitare în a cere țărilor de origine să trieze sutele și miile de migranți aspiranți pentru a alege numai cele mai bune corpuri. Țări precum Pakistanul, care concurează pentru remitențele din Golf cu vecinii săi - India, Bangladesh și Sri Lanka, precum și giganti regionali, precum Malaezia, nu îndrăznesc să se opună. Deși guvernul pakistanez consideră migrații pentru muncă resurse economice valoroase datorită remitențelor pe care aceștia le trimit în țară - descriindu-i ca ambadori informali care au o responsabilitate morală de a rămâne fideli identității lor musulmane și pakistaneze - cetățenii

>>

În Peshawar, un poster al unui centru medical de preselecție pentru persoane care doresc să emigreze. Fotografie de Ayaz Qureshi.

pakistanezi din CCG primesc puțin sprijin real din partea misiunilor diplomatice ale țării lor, care sunt nerăbdătoare să crească cota de vize a Pakistanului.

Sunt numeroase poveștile referitoare la neregularitățile din aceste centre și la malpraxisul din cadrul proceselor de selecție. Cele mai multe dintre aceste povești transmit un sentiment de exploatare a migranților aspiranți, frustrarea acestora față de rezultatele procesului de selecție, despre care alte laboratoare private sau de stat au demonstrat că sunt eronate, dar și un sentiment că au fost abandonați de către stat în mâinile companiilor care îi declară „apți” sau „inapți” pentru migrație.

Împreună, centrele formează un cartel puternic, cu Asociații de Centre Medicale regionale și centrale aprobate de Consiliul din Golf care se ocupă de interesele economice ale fiecăruia dintre membri, prin păstrarea unui monopol asupra procesului de selecție, nepermițând concurența între membri prin distribuirea egală a numărului [n. tr. de candidați] și protejând personalul centrelor împotriva posibilelor atacuri ale unor persoane declarate „inapte” de migrație din punct de vedere medical sau de încercări ale departamentelor guvernamentale ale Pakistanului de a le reglementa. Standardele de selecție sunt stabilite de secretariatul CCG din Arabia Saudită, iar condițiile centrelor de selecție - echipamentele de laborator, spațiul și personalul - trebuie, de asemenea, să fie monitorizate de secretariatul CCG prin inspecții anuale.

Spre deosebire de exemplele clasice de evaluare medicală a migranților la punctul de intrare [n. tr. într-un stat], cum ar fi Ellis Island și Angel Island în Statele Unite, examinarea migranților pakistanezi către CCG are loc chiar în Pakistan. Și în timp ce această formă de selecție medicală este mai puțin vizibilă decât procesele de testare care au fost adesea criticate, folosite în

locuri precum Ellis Island, această formă de examinare medicală este la fel de invazivă.

Temându-se că nu vor trece de aceste procese de examinare, unii dintre potențialii migranți cad în mâinile unor șarlatani care au (sau pretind că au) legături cu cei care lucrează în centrele de examinare. Alții, care nu reușesc să obțină certificate de sănătate nici prin aceste mijloace informale, încearcă alte căi de a migra, adesea căzând în capcana migrației ilegale pe uscat, prin aer sau pe mare.

Chiar și după obținerea unei adeverințe medicale favorabile - uneori după mai multe runde de teste și cu mari costuri financiare - este necesară o nouă rundă de evaluare medicală când migrantul ajunge în regiunea Golfului. Orice lucrător care nu trece acest ultim test este trimis înapoi. Dacă li se permite să intre în CCG, trebuie să efectueze o examinare medicală anuală amănunțită, pentru a-și reînnoi permisul de ședere.

În mod ironic, datele epidemiologice sugerează că migranții dezvoltă adesea infecții cum ar fi tuberculoză și HIV în timpul șederii lor în țările de destinație - lucru confirmat de politicile de testare anuală obligatorie ce reprezintă o cerință pentru reînnoirea permiselor de muncă în CCG - din cauza condițiilor grele de călătorie și de muncă de care aceștia au parte. De exemplu, în cazul transmiterii virusului HIV, acest lucru este cauzat de lipsa sistemului de protecție economică și culturală de care beneficiază cei care au cetățenie [n.tr. în țara respectivă], lipsă care pune migranții în situația de a locui în tabere de muncă aglomerate și cu puține modalități de a se bucura de alte plăceri decât aceea de a apela la lucrătoare sexuale.

Oricine este diagnosticat ca fiind seropozitiv în orice etapă este reținut și deportat, de multe ori fără ca persoanele în cauză sau misiunea diplomatică a țării lor să fie informate despre motivul real al deportării. Unii muncitori au fost trimiși înapoi într-un „concediu surpriză” oferit de angajatorii lor, fără a mai fi rechemați; unora dintre cei trimiși în țara de origine nu li s-a mai permis să-și strângă bunurile, să-și rezolve eventualele situații cu colegii de locuință sau de muncă sau chiar să-și ridice pașapoartele și salariile restante de la angajatori, înainte de a fi transferați în centre aglomerate de detenție. Mulți sosesc în Pakistan doar cu un pașaport de urgență de o pagină, ca dovadă a identității lor; unii sunt apoi reținuți de autoritățile de imigrare pentru a confirma că cetățenia lor este cea pakistaneză, un proces care poate dura săptămâni, încheindu-se numai atunci când membrii familiei găsesc un protector local care să obțină eliberarea fiului lor.

Lumea se confruntă cu tot mai multe proteste cu privire la drepturile aferente unei „cetățenii a sănătății”, oamenii cerând guvernelor să ofere acces la asistență medicală și să conteste modalitățile insidioase în care practicile medicale și diagnosticele au fost folosite pentru a limita drepturile indivizilor. În Pakistan, însă, migranții pentru muncă nu au arătat niciun semn că sunt gata să se mobilizeze sau să se angajeze în acest tip de acțiune colectivă, iar guvernul continuă să coopereze cu statele CCG, permițând agenților săi să alinieze potențialii migranți ca pe animale și să-i sorteze în funcție de cât de sănătoși sunt. ■

Adresa de corespondență: Ayaz Qureshi <ayaz.qureshi@lums.edu.pk>

> Participare economică și violența împotriva femeilor

de **Nida Kirmani**, Universitatea de Științe ale Managementului din Lahore, Pakistan

Femei Karachi practicând comerțul.
Fotografie de Nida Kirmani.

Agențiile de dezvoltare și instituțiile financiare internaționale susțin ideea potrivit căreia creșterea participării economice a femeilor va duce la dezvoltare economică și le va oferi putere femeilor – situație în care toată lumea ar avea de câștigat. Mai mult, teoriile moderne stipulează faptul că femeile active din punct de vedere economic sunt mai puțin vulnerabile la violența de gen.

Bazându-se pe o cercetare de teren în Lyari, Pakistan – unul dintre cele mai vechi așezăminte pentru clasa

muncitoare din Karachi – analiza mea testează asumptiile ilustrate anterior în contextul unei realități cu un grad ridicat de complexitate. Cu doar 22% dintre femei care fac parte din forța de muncă remunerată, Pakistan are una dintre cele mai joase rate de participare feminină pe piața muncii din lume. Zona în care am realizat cercetarea de teren, Lyari, oglindește din punct de vedere statistic media națională, singura diferență notabilă fiind următoarea: dacă cea mai mare parte a femeilor angajate din Pakistan lucrează în domeniul agriculturii, cele mai multe femei angajate din

Lyari activează ca lucrătoare domestice prost plătite în cele mai afluate zone ale orașului sau cadre didactice în școli publice și private. Deși rata femeilor care lucrează în munci remunerate este una joasă, există totuși o creștere semnificativă comparativ cu generațiile anterioare – deși, în economia neoliberală de astăzi, locurile de muncă disponibile pentru femei sunt în genere prost plătite, nesigure și nereglementate.

Dar a fi „activ din punct de vedere economic” nu înseamnă neapărat și că „ai mai multă putere”. Potrivit

Nailei Kabeer, forțele pieței tind să reproducă inegalități de gen, prin trepte de salarizare și practici de angajare inegale. În mod similar, în timp ce persoanele care elaborează politici publice consideră că implicarea economică conferă femeilor control asupra propriilor surse de venit sau acces la sprijin social și legal, și că o mai mare independență financiară le oferă femeilor posibilitatea de a ieși din relații abuzive, realitatea este mult mai complicată; efectele participării economice a femeilor depind de natura locului de muncă, relațiile de putere din cadrul familiei și dinamicele prezente în comunitățile de care aparțin.

Oare salarizarea protejează femeile de violența de gen – care afectează estimativ între 39% și 90% dintre toate femeile căsătorite din Pakistan, majoritatea cazurilor nefiind semnalate? Sunt femeile care muncesc mai capabile să reziste în fața formelor tipice de exploatare economică și materială ale angajatorilor care le plătesc mai puțin decât pe bărbați sau uneori chiar refuză să le plătească? Oare femeile salarizate obțin și un control ridicat asupra resurselor de acasă și chiar asupra propriilor câștiguri?

Discuțiile mele cu femeile din Lyari au relevat o relație complexă între salarizare și experiența abuzurilor domestice. Pentru unele dintre ele, obținerea unui salariu le-a oferit posibilitatea să iasă – sau cel puțin să se gândească să iasă – dintr-o căsnicie abuzivă. Dar chiar și pentru [n. tr. femeile] salariate presiunea socială de a rămâne - în special atunci când există și copii implicați - rămâne un puternic factor descurajant în decizia de ieși dintr-o căsnicie cu violență domestică.

Multe dintre femei descriu dubla povară a unei slujbe remunerate și a responsabilităților domestice ca fiind o formă proprie de violență: deținerea unei slujbe plătite crește tensiunile domestice, chiar și bărbații șomeri având așteptarea ca soțiile lor să îndeplinească responsabilitățile domestice, fapt care duce uneori la certuri și chiar la violență. Cea mai mare parte a femeilor cu slujbe prost remunerate ar sta acasă dacă ar putea, iar unele dintre ele manifestă resentimente cu privire la faptul că soții nu le pot susține din punct de vedere financiar. În timp ce unele femei recunosc că salarizarea le-a oferit un oarecare nivel de independență, iar unele afirmă că s-au bucurat să iasă în afara casei, cele mai multe susțin că ar prefera să nu se confrunte cu dubla sarcină de a avea un venit și de a avea grijă de casă.

Pentru cele câteva femei care dețin slujbe bine plătite și stabile, activitatea economică a fost prezentată mai degrabă ca alegere personală decât ca necesitate, fiind o sursă de împlinire personală. Cu toate acestea, fenomenul nu vine fără costuri sociale și psihologice: femeile care au lucrat în afara casei înainte de căsnicie – în special dacă au călătorit în afara cartierului unde locuiau și aveau un salariu decent – erau frecvent subiect de bârfă, de comentarii denigrante, de dezaprobare și dispreț, toate acestea având un impact negativ asupra psihicului lor, amenințându-le reputația și punându-le în pericol abilitatea de a găsi un partener de viață.

Într-o notă optimistă, cercetarea relevă o transformare față de generațiile precedente. Multe femei în vârstă au vorbit despre cum au rămas în mariaje violente, prezentându-și

suferința drept dovadă de răbdare și virtute. Femeile mai tinere își exprimă însă dezaprobarea când vine vorba de violență, sugerând că femeile ar trebui să renunțe la relațiile abuzive, fie prin întoarcerea în casa părinților, fie, cu o frecvență mai mică, prin formarea unei gospodării independente. Deși divorțul este în continuare privit cu ochi răi și multe dintre femei simt presiunea de a rămâne în mariaje abuzive, din ce în ce mai multe dintre acestea par să își elaboreze strategii de a supraviețui și rezista constrângerilor. Cu siguranță, accesul la un venit independent ajută femeile să iasă din relațiile abuzive, chiar dacă nu le poate garanta acestora că pot face acest lucru.

Per ansamblu, cercetarea mea sugerează faptul că activitatea economică intensă a femeilor nu le garantează și mai multă putere în societate. Deși poate într-adevăr să întărească poziția de pe care femeile negociază, a lucra în afara gospodăriei vine cu anumite costuri. Femeile din Pakistan intră pe piața muncii în număr mai mare, dar o fac la un moment la care există puține opțiuni de poziții bine plătite și stabile. Pentru a da în mod real putere femeilor, angajarea ar trebui să coreleze cu alte schimbări structurale la nivel macro: femeile au nevoie de slujbe bine plătite și stabile, așadar relațiile de putere bazate pe gen în contextul familiei și al comunității trebuie să se transforme astfel încât responsabilitățile domestice să fie împărțite cu bărbații, creșterea mobilității și nivelului de independență pentru femei devenind acceptabile la o scară largă. ■

Adresa de corespondență: Nida Kirmani
<nida.kirmani@lums.edu.pk>

> Divorțul în Diasporă

de **Kaveri Qureshi**, Universitatea de Științe ale Managementului din Lahore, Pakistan

O nuntă pakistaneză în Marea Britanie, mireasa așteptându-l neliniștită pe mire. Fotografie de Kaveri Qureshi.

Sukaina, în vârstă de 38 de ani, este o londoneză de origine pakistaneză. Căsătorită la vârsta de 18 ani cu un văr, în Lancashire, Sukaina a avut trei copii până la împlinirea vârstei de 25 de ani. Dar, chiar și dinainte de a se naște cel de-al treilea copil, căsătoria sa devenise ireparabilă. Soțul ei începuse să lucreze ca taximetrist. Cu ore de muncă neobișnuite și cu libertatea de mișcare pe care o implica munca sa, acesta a reluat o relație premaritală cu o prietenă britanică albă, s-a reapucat de consumul de alcool, și, conform spuselor Sukainei, a trecut la consumul de droguri grele. Timp de 6 luni, Sukaina s-a abținut de la a discuta cu familia ei despre problemele sale maritale,

deoarece „pentru familia mea, acesta a fost un vis care a devenit realitate, pentru că ea a reușit să se căsătorească cu cineva din familie și că sunt fericiți și au trei copii minunați și totul este perfect. Așa că nu am vrut să le frâng inimile.” Chiar și atunci când a decis să apeleze la familia ei pentru ajutor, a fost nevoie de doi ani ca să părăsească casa socrilor ei din Lancashire și să se întoarcă la Londra și încă doi ani în plus până să intențeze divorț.

Pakistanezii britanici, precum celelalte familii de proveniență sud-asiatică, sunt priviți de multă vreme ca un bastion al familiei tradiționale, având o incidență aproape universală

a căsătoriei și foarte puține divorțuri. Poveștile ca cea a Sukainei rămân invizibile, ascunse de către stereotipurile normative legate de „valorilor familiei puternice”. Cei din exterior deseori descriu familiile pakistaneze britanice în termeni similari. În 2007, după ce liderul partidului Conservator, David Cameron, a petrecut două zile cu o familie pakistaneză din Birmingham, acesta a lăudat familia asiatică britanică ca fiind incredibil de unită și puternică, afirmând: „M-am tot gândit că Britania tipică este cea care ar trebui să integreze mai mult din stilul de viață asiatic britanic și nu invers”.

Utilizând datele celei de-a Patra Cercetări Naționale a Minorităților Naționale (Ib. en. the Fourth National Survey of Ethnic Minorities), efectuată la mijlocul anilor 1990, sociologul cantitativist Richard Berthoud a identificat o rată de separare și divorț în rândul sud-asiaticilor britanici care au fost vreodată căsătoriți de 4%, o rată care reprezintă mai puțin de jumătate din procentul identificat în rândul adulților britanici albi (9%) și mai puțin de o pătrime din procentul adulților de culoare din Caraibe (18%). Berthoud a identificat sud-asiaticii britanici ca fiind „de modă veche”, „loiali tradițiilor și istoriei comunității lor”, rezistând tendințelor individualizării. Totuși, datele Studiul Trimestrial privind Forța de Muncă din Marea Britanie pentru perioada 2010-13 (Ib. en. UK's Quarterly Labor Force Survey) arată că astăzi aproximativ 10% dintre pakistanezii britanici musulmani și sikhii indieni sunt separați sau divorțați, la fel cum sunt și aproximativ 8% dintre musulmanii bangladeși, 7% dintre musulmanii indieni și 6% dintre indienii hinduși din Marea Britanie, comparativ cu 20% dintre britanicii albi, 27% dintre Caraibienii de culoare și 23% dintre minoritățile mixte, persoane adulte, căsătorite vreodată, din Marea Britanie. Deși sud-asiaticii rămân cei care, comparativ cu ceilalți adulți care trăiesc în Britania, sunt mai puțin probabil să recunoască, în cadrul unui studiu social, faptul că mariajul lor s-a destrămat, destrămarea mariajului printre pakistanezii și bangladeșii musulmani și indienii sikhii a crescut la un nivel apropiat de cel care predomina printre populația britanică albă cu douăzeci de ani în urmă, la mijlocul anilor 1990 - pe vremea când îngrijorarea lui Anthony Giddens referitoare la „separarea și divorțarea în societatea” britanică, devenise un subiect discutat pe larg.

Bazându-mă pe un studiu etnografic realizat între anii 2005-7 și 2012-14 în Londra și în orașul englez de provincie Peterborough, susțin că mărirea numărului de eșecuri maritale schimbă viața familială în diaspora pakistaneză, începând cu sporirea numărului bărbaților și chiar a celui de femei care nu cedează în fața recomandărilor de a se recăsători. Din cei 52 de divorțați pe care i-am intervievat, 30 s-au recăsătorit până la finalul cercetării mele de teren, însă 22 de respondenți nu s-au recăsătorit și doar 6 din cele 22 de persoane care au rămas necăsătorite erau bărbați singuri. Spre exemplu, Sukaina a rămas singură timp de mai mulți ani după ce căsnicia ei s-a destrămat și insistă că vrea să rămână în continuare așa. Sukaina a suferit de depresie clinică timp de câțiva ani buni după ce căsnicia ei s-a terminat, dar cu ajutorul fraților ei a reușit să finalizeze un curs pentru adulți, calificându-se ca asistent universitar și începând munca, suplimentând sau chiar înlocuind o mare parte din beneficiile ajutorului social pe care se baza. Nemaifiind nora bună pe care părinții ei o

„pregătiseră” să fie, Sukaina a ignorat, de-a lungul multor ani, sfatului părinților ei de a se recăsători. „La început uram bărbații, cu adevărat îi uram, nu suportam să îi văd sau să le simt mirosul”, spunea ea. Câțiva divorțați mi-au spus că s-au recăsătorit pentru a asigura pentru copiii lor o familie „propriu-zisă”, cu doi părinți, dar în cazul Sukainei, precum în multe alte cazuri, prudența de a introduce un tată-vitreg în familia ei deja plină de griji a reprezentat un puternic factor de descurajare a recăsătoriei.

Dacă o parte dintre femei și bărbați aleg în prezent să trăiască, după divorț, în afara mariajului, cei care se recăsătoresc par să-și aleagă singuri partenerul. Dintre cele 67 de căsnicii descrise de respondenții mei, 58 au fost prezentate ca fiind căsătorii convenționale aranjate, și doar 9 dintre ele au fost căsătorii din dragoste. În contrast, din cele 49 de recăsătorii care mi-au fost povestite, doar 20 au fost aranjate convențional, 9 au fost căsătorii din dragoste organizate de cuplu, dar prezentate lumii ca o căsătorie aranjată, iar altele 20 au fost căsnicii din dragoste realizate la inițiativă proprie. Prin urmare, recăsătoriile par mai degrabă să implice o curtare și intimitate semnificative înainte de căsătorie. Căsătoriile din propria inițiativă au fost de asemenea susținute, în cele din urmă, de familiile extinse ale divorțaților.

Experiența Sukainei a ilustrat și o altă tendință: recăsătoriile adesea depășesc demarcațiile rasiale, etnice, de castă și pe cele religioase. După ce a trăit aproape un deceniu fără un partener, Sukaina s-a îndrăgostit de Sukhwinder, un sikh indian divorțat. Sukhwinder a acceptat să se convertească la Islam și cuplul s-a căsătorit având o ceremonie islamică restrânsă, la care au participat doar una dintre surorile Sukainei și trei martori de gen masculin. Această schimbare către relațiile consensuale pare a fi în mod inerent atrăgătoare pentru politica liberală, dar Sukaina a fost împovărată de o profundă nemulțumire: Sukhwinder nu a arătat niciun semn de a lua în serios convertirea sa la Islam, și nici nu a renunțat la turbanul care îl reprezenta ca sikh. Drept rezultat, Sukaina nu a găsit curajul să le comunice părinților ei despre cea de-a doua căsnicie și contempla ideea „să renunțe să o mai facă”.

Am identificat că mariajele secundare sunt deseori instabile. Nouă din cei 30 de respondenți recăsătoriți erau implicați într-un al doilea mariaj care se destrăma sau erau la cea de-a treia căsnicie, iar alte câteva dintre căsniciile secundare sau terțiare din cadrul studiului erau măcinate de conflicte – fapt care ne amintește cât de puțin este cunoscut, până în prezent, în sociologia divorțului, subiectul schimbării partenerului de viață. Trebuie să ne axăm cercetarea nu doar pe divorț, dar de asemenea și pe relațiile informale și recăsătoriile repetate, precum și să cercetăm cum normele mariajului se schimbă în contextul migrației, transnaționalismului și al diasporei, unde tendința este de a vedea cultura „lăsată în urmă” ca fiind una statică. După cum arată și cercetarea mea, acesta nu a fost cazul nici în trecut, nici în prezent. ■

Adresa de corespondență: Kaveri Qureshi <kaveri.qureshi@lums.edu.pk>

> Islamofobia

și agenda de securitate britanică

de **Tania Saeed**, Universitatea de Științe ale Managementului din Lahore, Pakistan

Ilustrație de Arbu.

Instituțiile de învățământ britanice sunt atrase din ce în ce mai mult în agenda de securitate a statului. Conform Legii privind Combaterea Terorismului și Securitatea (CTSA) din 2015, instituțiile de învățământ au o „obligatie statutară” de a raporta studenții despre care consideră că sunt „în pericol” de a fi radicalizați. Semnele sau simptomele acestei „radicalizări” sunt dificil de definit; ceea ce este clar este că studentul „vulnerabil” este cel mai probabil să fie musulman. Mai problematic de atât este faptul că gândirea extremistă non-violentă poate, de asemenea, face ca cineva să fie suspect, dacă se crede că aceste idei contravin „valorilor britanice” – acest lucru având mai degrabă efectul de a reduce la tăcere aceste idei în cadrul universităților decât de a le contesta sau dezbate.

Legea privind Combaterea Terorismului din 2015 a fost introdusă la un deceniu după atentatele cu bombă din Londra, de pe 7 iulie 2005, cu toate că și alte politici de combatere a terorismului au avut în vedere instituțiile de învățământ. Studenții musulmani sunt destul de familiarizați cu faptul că sunt considerați „suspecți”. Potrivit unui raport al guvernului britanic, *Strategia de prevenire* (2011), personalul serviciului de securitate colabora deja cu instituții de învățământ pentru a monitoriza studenții „în situații de risc”. Câteva cazuri – un absolvent de la London University, Umar Farouk Abdulmutallab, care a încercat să atace un avion ce urma să ajungă în SUA; un alt fost student, Roshonara Choudhry, care a înjunghiat un politician britanic pentru a răzbuna poporul irakian; tinerii studenți care au fugit pentru a se alătura ISIS - au determinat o mai mare îngrijorare față de identitatea musulmană educată. Dar noua lege face din supravegherea universităților o obligație legală. În loc de a-i implica pe studenții musulmani, această politică publică îi înstrăinează, creând în mod ironic o atmosferă de insecuritate ridicată. În timp ce bărbatul musulman este perceput ca o amenințare mai apropiată, imaginea femeii musulmane oscilează între cea de victimă și cea de radical, ascunsă vederii în spatele vălului.

Un studiu realizat între 2010 și 2012 a analizat narațiunile biografice a 40 de tinere musulmane, studente sau absolvente ale unor universități britanice, examinând experiențele lor legate de islamofobie și agenda de securitate a statului britanic. Desfășurat într-o perioadă în care identitatea musulmană pakistaneză în Marea Britanie era considerată extrem de suspectă, studiul a inclus atât studenți britanici care proveneau din familii pakistaneze, cât și pakistanezi care nu sunt cetățeni britanici și care studiau în Anglia; a inclus, de asemenea, femei musulmane a căror îmbrăcăminte exprima diferite „grade de religiozitate”, de la voalul care acoperă fața (*niqab*), eșarfa pentru acoperirea capului (*hijab*) purtată cu o rochie lungă (*jilbab*), tunică tradițională pakistaneză (*kameez*) purtată cu pantaloni (*shalwar*) până la musulmane practice fără identificatori fizici. Studiul s-a axat pe experiențele societăților studențești islamice (*ISocs*) care fuseseră criticate pentru că nu au reușit să contracareze radicalizarea în campusuri. Au fost, de asemenea, intervievați ofițeri de asistență socială, reprezentanți ai sindicatelor studenților și șefi ai societăților studențești islamice.

>>

Experiențele tinerelor au variat în funcție de înfățișarea lor. Nu este surprinzător că niqabul a atras atenția; femeile tinere au povestit că s-a ținut la ele sau au fost numite extremiste sau „soția lui Osama bin Laden”, voalul devenind un indicator fizic al unei religii și identități străine. Respondentele au descris că au fost ținta unor defăimări rasiale care au dezvăluit mai multe despre agresori decât despre victime - în special în cazurile în care termenul „lesbiană” a fost folosit ca o insultă îndreptată împotriva unei musulmane care purta niqab sau hijab. Folosit ca o insultă, termenul reflectă prejudecata heteronormativă a persoanei islamofobe, conform căreia femeia musulmană devine anormală, practicând segregarea. Dimpotrivă, femeile musulmane care nu aveau identificatori religioși evidenți aveau sentimentul că nu erau niciodată „suficient de musulmane” pentru privirea non-musulmană și simțeau că trebuie să-și dovedească credințele. Aspectul pakistanez a provocat, totuși, stereotipuri ale femeii pakistaneze asuprite cultural, needucate, o victimă a unei culturi primitive care sprijină asasinările de onoare și căsătoriile forțate.

Studentii s-au confruntat cu aceste experiențe atât în afara, cât și în campusurile universitare, însă membrii societăților ISocs au fost cu precădere singularizați. Bărbații și femeile membrii ISoc au fost nevoiți adesea să se apere, nu numai împotriva administrațiilor universitare circumspecte în legătură cu evenimentele studențești și cu oratorii, dar și împotriva musulmanilor care se auto-denumeau „moderați”. Respondenții au descris modul în care musulmanii „moderați” au evitat deseori evenimentele ISoc din teama de a fi etichetați ca fiind extremiști prin asociere, în timp ce membrii ISoc au spus că au fost numiți teroriști, suspectând că fuseseră monitorizați de agențiile de informații sau că avuseseră spioni infiltrați. Mulți respondenți au descris de asemenea cum teama de a fi etichetat extremist a dus la auto-cenzură, unii studenți evitând campaniile politice din teama de a fi considerați radicali.

Nexul pakistanez - musulman a dezvăluit, de asemenea, un alt fel de vulnerabilitate, prin care musulmanul pakistanez a devenit „hiper-securizat”, într-o perioadă în care identitatea pakistaneză a fost privită cu o mai mare suspiciune din cauza „războiului împotriva terorismului” care se desfășura pe teritoriul pakistanez. Cu toate că unii studenți au evitat cauzele politice legate de Pakistan, totuși s-au angajat în cauze legate de Primăvara Arabă sau Palestina; alții au spus că au mințit despre naționalitatea lor, mai ales după 7 iulie 2005.

Aceste descoperiri au arătat că diferite comunități musulmane pot resimți discursul despre securitate în mod diferit, nu numai în baza religiozității lor, ci și în funcție de identitățile etnice sau naționale. Interdicția din 2017 aplicată de președintele american Donald Trump anumitor țări musulmane și concentrarea agendei globale de combatere a terorismului asupra Siriei și a regiunii învecinate exprimă diferitele răspunsuri cu care se confruntă

diferite identități musulmane, într-un context socio-politic în schimbare.

Dacă gradul de religiozitate a determinat nivelul suspiciunii și discriminării întâlnite în viața de zi cu zi, studiul a arătat, de asemenea, că tinerii studenți au încercat în mod activ să sensibilizeze opinia publică pentru a contracara stereotipuri. Prin „Săptămâna Înțelegerii Islamului” sau pur și simplu prin contestarea ideilor preconcepute despre Islam, grupuri de studenți musulmani au încercat să schimbe atitudini. În timp ce unii studenți au respins sarcina de a afirma „normalitatea” sau nevinovăția, nu se pot ignora eforturile depuse atât de studenții musulmani, cât și de cei non-musulmani pentru a se împotrivi agendei de expansiune a securității.

Multe universități erau conștiente de o „datorie de a avea grijă” de studenți, și anume datoria lor de a asigura „libertatea de exprimare” și o „datorie statutară” de a da informații despre orice student considerat „în pericol” de radicalizare. Cu toate acestea, o astfel de „datorie de a avea grijă” a fost compromisă uneori, ca în cazul lui Mohammad Umar Farooq, un student al Universității Staffordshire, care a fost raportat autorităților de către personalul universității pentru citirea unui manual privind studiile asupra terorismului; sau al lui Rizwaan Sabir, care a fost raportat pentru descărcarea unui manual Al-Qaeda (un document care era deja disponibil în librării) pentru cercetare; și situațiile în care elevi au fost raportați, fără teme, autorităților.

Universitățile vor continua să fie incluse în agenda de securitate a statului, după cum reiese din adoptarea de către Consiliul de Finanțare a Învățământului Superior din Anglia a unei strategii de implementare a „obligățiilor statutare” ale universităților în cadrul CTSA 2015. Studenții musulmani intervievați pentru acest studiu au exprimat disponibilitatea de a discuta cu personalul serviciului de securitate, cu condiția să nu fie suspectați în mod constant. Ei recunosc că, deși cei mai mulți tineri musulmani britanici resping grupuri precum ISIS, este important, totuși, ca problema să fie abordată. Majoritatea respondenților a fost chiar dispusă să-și asume această provocare în cadrul universității. Cu toate acestea, prin transformarea tuturor studenților musulmani în suspecti, prin consolidarea unei culturi a insecurității în care se evită părerile controversate fără a fi contestate, universitatea creează o atmosferă în care studenții musulmani devin vulnerabili în fața islamofobiei și a discriminării, astfel încât universitățile riscă să eșueze în „datoria de a avea grijă” de studenții musulmani și sunt în pericol de a deveni doar un alt element în aparatul de securitate a statului. ■

Adresa de corespondență: Tania Saeed <tania.saeed@lums.edu.pk>

> Politicile infrastructurii

de **Amen Jaffer**, Universitatea de Științe ale Managementului din Lahore, Pakistan

Colectori de deșeuri caută să găsească deșeuri reciclabile înainte ca un camion de gunoi al celor de la Ozpak să colecteze gunoiul din aceste containere. Fotografie de Khurram Siddiqi.

Începând din ultimul deceniu al secolului XX, economia pakistaneză a fost transformată de către privatizări și deregularizări – o ordine economică neoliberală susținută prin guvernele diferitelor partide politice și printr-o dictatură militară. Cu toate acestea, în ciuda omniprezenței unui consens la nivelul elitei politice, actualul guvern PML-N (lb. en. *Pakistan Muslim League-Nawaz*) se diferențiază de cele anterioare printr-o aplecare accentuată spre infrastructură. Încă din anii 1990, guvernele PML-N și-au construit politicile economice și strategia politică în jurul „dezvoltării” infrastructurii – incluzând, recent, un accent puternic pe Coridorul Economic China-Pakistan (lb. en. *China Pakistan Economic Corridor - CPEC*), considerat de actuala guvernare ca fiind „punctul de cotitură” ce va duce la o creștere semnificativă a economiei pakistaneze.

Guvernul Pakistanez promite că aceste noi proiecte de drumuri, trasee feroviare și de energie – în mare parte finanțate prin împrumuturi de la Guvernul chinez și implementate de companii chineze – vor aduce investitori internaționali și locali, creând noi locuri de muncă și oportunități economice pentru pakistanezi.

Această strategie economică este însă bazată pe asumția că, în sine, investițiile majore în infrastructură pot da avânt activității economice – în ciuda unor dovezi îndoielnice obținute din exemple anterioare, incluzând utilizarea limitată a Autostrăzii Lahore-Islamabad, construită sub un guvernul PML-N precedent, în anii 1990.

Dovezi din ce în ce mai evidente de la nivel mondial indică faptul că proiectele majore de infrastructură aduc beneficii în primul rând investitorilor străini și marilor corporații. Într-o țară caracterizată de servicii publice în plin proces de dezintegrare, în care sistemele de educație și sănătate se plasează în mod constant printre cele mai slabe din lume, o asemenea agendă a priorităților în stabilirea cheltuielilor nu face decât să ignore nevoile reale ale cetățenilor. Chiar și referindu-ne strict la infrastructură, proiecte precum CPEC au în vedere în principal nevoile de infrastructură ale marilor corporații, ignorând și chiar punând la încercare așa-numitul sector informal, în care se regăsește cea mai mare parte a pakistanezilor săraci – agravând așadar inegalitățile economice deja flagrante din Pakistan.

Putem lua ca exemplu strategia de gestionare a deșeurilor solide din Lahore. În 2010, Guvernul din Punjab a privatizat procesul de colectare, transportare și eliminare a deșeurilor din Lahore, stabilind Compania de Gestionare a Deșeurilor din Lahore (lb. en. *Lahore Waste Management Company - LWMC*) drept companie publică. Aceasta a subcontractat la rândul ei operațiunile către două companii multinaționale turcești, Ozpak și Albayrak, plătind aproximativ 20\$ pentru fiecare tonă de gunoi depozitată în siturile pentru deșeuri deținute de LWMC. Procesul continuu de construire a unor noi drumuri și de dezvoltare și replanificare a celor mai vechi a adus beneficii notabile operațiunilor desfășurate de către Ozpak și Albayrak, noile reconfigurări ale traseelor ajutând ca elementele mecanizate

O așezare a colectorilor de deșeuri unde este sortat deșeul adunat din oraș. Fotografie de Khurram Siddiqi.

utilizate în proces (precum camioanele de colectare) să opereze mai eficient.

Unul dintre centrele operaționale Ozipak este localizat în apropiere de Șoseaua de Centură din Lahore (lb. en. *Lahore Ring Road - LRR*), o nou-construită autostradă cu șase benzi. Deșeurile menajere din mai multe localități sunt colectate și transportate către centrul Ozipak de către o serie de camioane de colectare a deșeurilor, dintre care majoritatea dețin mecanisme de ridicare și compresare a gunoaielor. (Pentru benzile mai înguste, compania utilizează câteva camionete mai mici, realizate la nivel local și echipate cu mecanisme specializate). Odată ce gunoiul este adus la locația Ozipak, el este ridicat de către un încărcător mecanic și mutat în camioane mari, care urmează să-l transporte către situl de deșeuri Lakhodar, deținut de LWMC și situat, convenabil, pe Centură. Este așadar clar că LRR-ul reprezintă o piesă centrală a operațiunii, aducând Ozipak-ului câștiguri notabile în ceea ce privește combustibilul, timpul și mâna de lucru.

Operațiunea sofisticată din punct de vedere tehnologic a Ozipak-ului contrastează dramatic cu „tradiționali” colectori informali ai deșeurilor, care adună gunoaie și materiale reciclabile din oraș și le transportă pe jos, cu căruțe trase de măgari, biciclete sau motociclete. Unii dintre ei colectează și gunoaiele din gospodării, mergând din ușă în ușă, în schimbul unei sume lunare modice, iar alții caută prin maldărele de gunoaie de la marginea drumului sau prin tomberoane, în căutarea materialelor reciclabile. Este important de menționat faptul că Ozipak nu permite acestor colectori să intre în zonele pe care le deține, în timp ce cea mai mare parte a centrelor pentru deșeuri deținute de stat sunt deschise pentru colectorii de deșeuri – avantajul fiind că acești colectori realizează activitatea greoaie de separare și sortare a materialelor reciclabile – sticle, hârtie, carton, plastic, metal – de gunoiul propriu-zis. Aceste materiale reciclabile sunt vândute apoi micilor firme de reciclare care, la rândul lor, le sortează din nou înainte să le vândă unor mici unități industriale ce le vor transforma în materiale reutilizabile.

Deși reprezintă coloana vertebrală a industriei reciclării, realizând un tip de muncă extrem de solicitant în condiții aproape intolerabile și uneori periculoase, colectorii de gunoaie se află la baza piramidei economice, câștigând puțin, neavând securitate financiară, dar și suferind de stigmatul social atașat profesiei.

Nesurprinzător, cea mai mare parte a lor fac parte din pătura socială inferioară a ierarhiei din Lahore.

Transformarea infrastructurii drumurilor din Lahore nu face decât să aducă noi neajunsuri acestei categorii a populației, punând o presiune atât directă, cât și indirectă asupra veniturilor limitate ale colectorilor. Spre exemplu, situația de pe Centura Lahore (LRR) a afectat colectorii (n.tr. de deșeuri) din mai multe puncte de vedere. În primul rând, mijloacele lor uzuale de transport – căruțele trase de măgari și bicicletele – nu sunt permise pe LRR, forțându-i astfel să călătorească pe drumurile adiacente, unde traficul este extrem de congestionat. În cel de-al doilea rând, activitatea pe care o desfășoară îi obligă să traverseze des LRR, forțându-i astfel ori să călătorească distanțe mai lungi (deoarece trecerile sunt localizate la mile depărtare), ori să își asume riscurile adiacente traversării în locuri neamenajate, unde traficul rutier este intens. Așadar, în loc să faciliteze munca pentru cei care colectează deșeuri, noua autostradă devine o barieră și o greutate adițională în desfășurarea activităților.

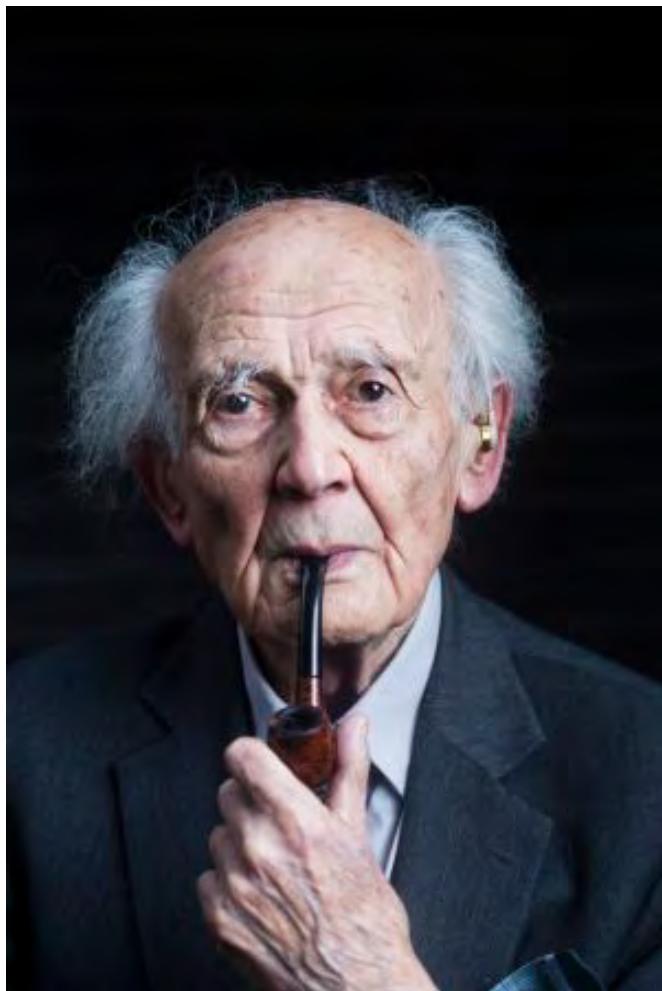
În mod indirect, LLR-ul avantajează și companiile de prelucrare a deșeurilor, ale căror interese intră în conflict cu cele ale colectorilor de deșeuri. În anumite cartiere, gospodăriile nu mai alocă bani colectorilor, deoarece companiile de deșeuri colectează gunoiul direct de pe străzile lor. În plus, metodele de colectare utilizate de către companiile de deșeuri fac ca gunoaiele să devină mai puțin accesibile colectorilor, reducând considerabil perioada în care aceștia ar putea să le trieze; companiile consideră reciclarea realizată de către colectori ca fiind o piedică în fața colectării rapide și eficiente pe care ele doresc să o deruleze.

Așadar, dezvoltările survenite în infrastructura rutieră din Lahore au ajutat companiile de prelucrare a deșeurilor să-și crească marja de profit garantat, în timp ce colectorii sunt din ce în ce mai defavorizați din punct de vedere economic. Deși gestionarea eficientă a deșeurilor într-un oraș în expansiune precum Lahore necesită camioane de gunoi și tehnologie adiacentă, privatizarea acestui sector a fost implementată fără a ține cont de viețile cetățenilor săraci și marginalizați, înăsprindu-le acestora condițiile deja precare de viață.

Gestionarea deșeurilor este una dintre industriile în care noua infrastructură publică a exacerbat inegalitățile din Pakistan: grupurile marginalizate din punct de vedere economic nu au niciun cuvânt de spus când vine vorba de planificare sau proiectare. Totuși, există motive pentru care să fim optimiști: câteva comunități cu resurse financiare reduse au transformat infrastructura într-un pilon central al spiritului civic. Prezenta cercetare relevă că o parte din aceste comunități s-a folosit de proteste și diferite alte strategii politice pentru a solicita și câștiga o infrastructură îmbunătățită în zonele sărace. Alianțele bine împământinate ce canalizează resursele publice ale Pakistanului către zona corporatistă prin proiecte de infrastructură sunt, așadar, în pericolul de a fi subminate de către noile provocări politice ale spațiului civic. ■

Adresa de corespondență: Amen Jaffer <amen.jaffer@lums.edu.pk>

> Viziunea morală a lui Zygmunt Bauman

| Zygmunt Bauman.

Sociologul polonez Zygmunt Bauman a murit la vârsta de 91 de ani, fiind unul dintre cei mai importanți sociologi contemporani. Este foarte dificil să rezumăm viața și opera unei astfel de personalități marcante, dar este cu totul adevărat, așa cum a spus Keith Tester, că „cineva asemenea lui Zygmunt Bauman nu va mai fi găsit niciodată în lumea academică. Este unul dintre reprezentanții acelei generații de intelectuali ai Europei Centrale și de Est care au trăit realmente prin dezastrele secolului al XX-lea. El a trăit momente despre care alții doar scriu”.

Născut în 1925 într-o familie evreiască din Poznan, Polonia, Bauman și familia sa au fost forțați să fugă în Uniunea Sovietică în 1939, pentru a scăpa de invazia armatelor naziste. Patru ani mai târziu, s-a înrolat în armata poloneză în Uniunea Sovietică, luptând pe Frontul de Est. Deși a fost rănit, s-a întors pe câmpul de luptă pentru a lua parte la bătălia pentru Berlin în 1945.

În Polonia postbelică, Bauman a promovat rapid, devenind căpitan de armată și ofițer politic. În această etapă pare să fi fost un comunist destul de idealist, dar credința sa în Partid a suferit o lovitură severă la începutul anilor '50, când a fost înlăturat din Forțele Armate în timpul unei epurări antisemite. S-a reorientat rapid către o carieră academică, devenind în 1954 lector în științe sociale la Universitatea din Varșovia. Bauman a avut o carieră de succes în sociologie, publicând pe o gamă variată de subiecte; la mijlocul anilor 1960 a ocupat funcția de Președinte al Catedrei de Sociologie Generală a Universității din Varșovia.

Cu toate acestea, Bauman pare să fi fost deja perceput de autorități ca un marxist revizionist, mai ales după ce a produs câteva lucrări care păreau sceptice cu privire la aspectele societăților socialiste de stat, printre care și un articol despre limitele planificării. Poziția sa era departe de a fi sigură, iar, într-o altă epurare antisemită a academicienilor în 1968, el și alți cinci profesori de la Universitatea din Varșovia au fost concediați. Mai târziu în acel an, Bauman și familia sa au părăsit Polonia. După ocuparea unor posturi academice temporare în Israel, Australia și Canada, el s-a stabilit în cele din urmă în Marea Britanie, unde a fost profesor de sociologie la Universitatea din Leeds, din 1971 până la pensionare.

Odată stabilit în siguranță în Leeds, Bauman s-a remarcat repede ca o figură familiară în sociologia

britanică. Cunoașterea mai multor limbi europene, precum și înțelegerea teoriilor filosofice și sociologice au fost dovada faptului că era foarte bine pregătit pentru a contribui la o înflorire a interesului față de teoria continentală. În anii 1980, Bauman a fost considerat o figură cheie în explorarea a ceea ce a fost denumit la vremea respectivă ca fiind “postmodernitate”. Cu toate acestea, Bauman a început să realizeze rapid riscurile etichetării lui ca făcând parte din ceea ce a fost ulterior identificat ca un cadru intelectual mai degrabă apolitic și chiar reacționar.

Pentru a menține o atitudine critică față de ordinea socială emergentă într-un moment atât de dinamic, el s-a concentrat pe imaginea exploratorie a „modernului lichid”. Începând cu „*Modernitatea Lichidă*” în 2000, Bauman a explorat impactul marketingului și al individualizării, procese care au caracterizat marele proiect neoliberal, fiind mereu sensibil la durerea și daunele pe care aceste procese le-au produs asupra oamenilor.

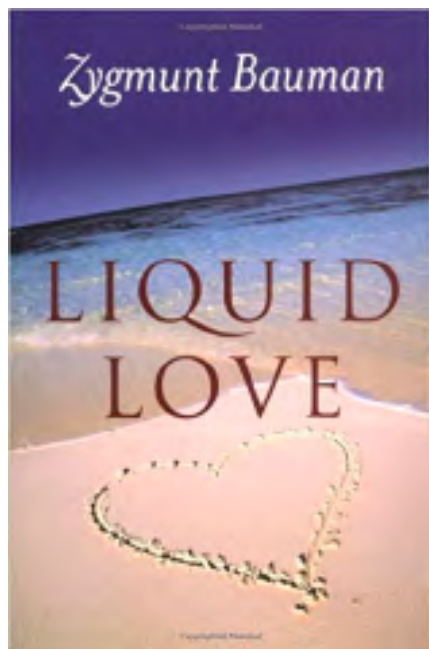
Punctul central al tuturor lucrărilor ulterioare ale lui Bauman a fost caracterul modernității în sine. Cartea pivotală care evidențiază această analiză este studiul său „*Modernitate și Holocaust*” (1989), o lucrare de pionierat în sociologie, pentru care a primit Premiul Amalfi. Cartea se concentrează asupra capacității imense de a face rău care se regăsește în cadrul proiectului modernist, prin capacitatea organizatorică „raționalizată” dezlănțuită în societățile moderne. Din acel moment, toată activitatea sa va avea o puternică încărcătură morală.

După publicarea „*Eticii postmoderne*” în 1993, Bauman a devenit influent în creșterea semnificației sociologiei eticii. Scepticismul său accentuat față de conceptele sociologice convenționale ale moralității, provocate de ororile profunde ale secolului al XX-lea – la unele dintre acestea el fiind chiar martor – i-a dezvoltat un angajament intelectual susținut față de activitatea filosofului și teologului Emmanuel Levinas. Acest proiect l-a încurajat pe Bauman să dezvolte ceea ce se poate numi fenomenologie morală, [n. tr. domeniu] în care sursele acțiunii morale sunt înțelese ca fiind fundamentale, constitutive pentru ceea ce înseamnă umanitatea și anterioare proceselor de socializare.

Viziunea lui Bauman asupra eticii a fost una profund controversată, adesea considerată o provocare pentru sociologi. Dar concentrarea sociologică (mai degrabă decât filosofică) a lui Bauman asupra puterii dăunătoare a instituțiilor și a tendinței acestora de a limita și atrofia capacitatea morală a agenților umani este atât genială, cât și urgentă. Opera sa va continua să fie citită de toți sociologii care speră ca această disciplină să devină mai mult decât o simplă știință administrativă. ■

Peter McMyler, Universitatea din Manchester, Marea Britanie

> Zygmunt Bauman, utopistul sceptic

Biografia lui Zygmunt Bauman ar putea fi modelată cu ușurință într-o narațiune dominantă a intelighenției poloneze din secolul XX. După experiența traumatizantă a războiului, fascinată de proiectul comunist, această generație a fost implicată pentru o perioadă scurtă de timp în tentative de a repara socialismul existent, înainte de a descoperi natura sa totalitară, greu de schimbat. Mai târziu, aceeași intelighenție va fi fost implicată în răsturnarea guvernării comuniste din 1989. În cele din urmă, [n. tr. intelighenția] s-a bucurat de victoria sa, preluând rolul de a-i învăța pe oameni cum să folosească dificilul dar al libertății.

Din fericire, Zygmunt Bauman nu se încadrează în această poveste sau în traiectoria din spatele ei. Deși a fost implicat în istorie, el nu a urmat niciodată principalele curente ale acesteia. Deși era sensibil la contextele istorice în schimbare, el a reușit să-și păstreze vocea proprie.

Perspectiva sa poate fi definită drept utopism sceptic: analizând ordinea

socială, Bauman a dezvăluit întotdeauna acele elemente ale utopiei care servesc la menținerea structurilor de dominație dar, de asemenea, a apelat la utopie pentru a-și consolida critica și pentru a susține schimbarea socială. Rădăcinile acestei perspective se trag din experiența lui Bauman în Polonia postbelică și se extind în afara celor mai recente lucrări ale sale.

> Stalinismul, o experiență eterogenă

Cel puțin în Polonia, rolul dominant al angajamentului intelighenției postbelice față de stalinism poate fi, fără îndoială, găsit în *Mintea captivă*, de Czesław Miłosz, care va fi câștigat mai târziu Premiul Nobel pentru literatură. Cartea prezintă straturile educate ale Poloniei ca fiind lipsite de religie și devastate de nihilism. Comunismul a umplut acest gol, oferind o explicație cuprinzătoare asupra lumii și dând intelectualilor o speranță pentru reconstrucția acesteia [n. tr. a lumii]. Marxismul a fost suficient de complicat pentru a seduce mințile oamenilor rafinați, furnizând un sentiment de proximitate atât puterii politice, cât și poporului. Miłosz descrie angajamentul față de comunism și practicile staliniste în termeni cvasi-religioși, explicând astfel zelul tinerilor intelectuali și implicarea lor în promisiunea noului sistem.

Povestea poate corespunde parțial experienței unei noi elite culturale profund implicate în stalinism, dar cu siguranță nu poate fi folosită pentru a înțelege toate drumurile care au dus la stalinism sau diferitele modalități de a-l trăi. Pentru noi, acest fapt este deosebit de important în legătură cu Julian Hochfeld, o figură de maximă importanță pentru tânărul Zygmunt Bauman și pentru întreg cercul de sociologi marxiști de la Universitatea din Varșovia, inclusiv Jerzy Wiatr, Maria

Hirszowicz, Włodzimierz Wesolowski și Aleksandra Jasińska-Kania.

La începutul anilor 1950, Hochfeld a cerut eliminarea sociologiei din Universitate, ca știință burgheză care nu ar trebui tolerată într-un stat socialist. Hochfeld nu corespunde neapărat descrierii lui Miłosz; el a fost om de știință și activist în perioada antebelică în Partidul Socialist Polonez (PSP), iar după război a sperat că ar fi posibilă existența partidelor socialiste independente aflate în subordinea conducerii comuniste. Când a devenit evident faptul că Stalin intenționa să elimine toate partidele care rămăseseră independente față de Moscova, Hochfeld a îndemnat PSP să se alăture Partidului Muncitoresc Polonez Comunist, ceea ce, în cele din urmă s-a întâmplat în 1948, odată cu înființarea Partidului Muncitoresc Unic. Angajamentul lui Hochfeld față de stalinism nu a rezultat din zel ideologic, ci dintr-o alegere strategică în fața diminuării libertății de acțiune politică. Speranța că își va putea continua activitățile politice în noul partid s-a dovedit zadarnică. În ciuda faptului că a fost membru al parlamentului, a devenit rapid marginalizat, deși el a continuat să critice sistemul ca parte a activităților sale academice, mai ales când stalinismul s-a încheiat după 1956. Hochfeld a cerut analiza mecanismelor de înstrăinare în socialism, a căutat să ia în considerare rolul parlamentului ca fiind complementar principiului centralismului democratic și a creat o revistă academică socialistă unică, dedicată politicii: *Studii socio-politice*.

Experiențele mentorului său au avut o anumită influență în privința înțelegerii lui Bauman asupra realității socialismului real. Deși Bauman a fost fără îndoială de partea socialismului în conflictul dintre capitalism și socialism în perioada Războiul Rece, scrierile și atitudinea sa exprimă une-

le rezerve. Urmând calea prezentată de Hochfeld, Bauman luptă pe două fronturi. Ca sociolog socialist, ajunge să critice capitalismul și refuză să fie mulțumit de starea socialismului: el îi subliniază carențele, fără a le reduce la persistența vechilor dispozitive și obiceiuri capitaliste.

> O critică socialistă asupra socialismului

În cărțile pe care Bauman le-a scris înainte de 1968, atât capitalismul, cât și socialismul sunt tratate ca societăți industriale. Aceasta înseamnă că ele se caracterizează prin producția la scară largă, prin dezvoltarea clasei muncitoare și prin organizații birocratice mari. Astfel, societatea socialistă nu poate fi înțeleasă în totalitate în izolare față de cunoașterea societăților capitaliste.

Lucrările lui Bauman din această perioadă se caracterizează prin efortul său de a asimila critic patrimoniul științific al sociologiei occidentale în cultura poloneză, cu scopul de a crea un cadru teoretic pentru analiza societății socialiste. Bineînțeles, această societate se deosebește de capitalism în ceea ce privește organizarea proprietății, mecanismele de stabilire a ierarhiilor și ideea de modernizare, care, sub capitalism, se produce sub dictatura capitaliștilor, mai degrabă decât sub conducerea unui planificator socialist central. Cu toate acestea, de ambele părți ale Cortinei de Fier asistăm la declinul puterii, înstrăinarea muncii și o intensitate redusă a legăturilor dintre biografia individuală și viața colectivă. Prin urmare, Bauman a susținut în a sa cunoscută *Sociologia în viața de zi cu zi* din 1964 (mai târziu fundament pentru *Gândirea sociologică*) că sociologia ar trebui să urmeze categoric aceste procese, vorbindu-le nu numai factorilor de decizie și elitelor, ci și oamenilor obișnuiți.

Caracterul riscant al căii lui Bauman urma să fie dezvăluit în curând. În 1965, el s-a pronunțat în favoarea elevilor care se confruntau cu represii în legătură cu eliberarea Scrisorii deschise către partid - o critică revizionistă a actualului socialism existent scris de Kuron și Modzelewski. Bauman a devenit suspect, fiind considerat drept o potențială amenințare la adresa unei guvernări

mono-partid. Trei ani mai târziu, după ce guvernul a căutat legitimitate în fața protestelor studentești, expulzarea lui Bauman din Universitate a reprezentat un simbol cheie al „curajului” în lupta împotriva așa-numiților tulburători și a influențelor sioniste. Ca mii de alte persoane de origine evreiască, Bauman a fost forțat să părăsească Polonia și să-și înceapă viața în exil.

> Rolul utopic al sociologului

Izgonirea lui Bauman din Polonia a marcat începutul celei mai lungi perioade de tăcere (în afară de scrierile cu referire directă la evenimentele antisemite din Polonia și o carte generală despre cultură). Prima sa carte, un efort de a formula sarcina criticii în situații noi, a fost *Socialismul: Utopia activă*, care a definit următorul program de cercetare al lui Bauman și perspectiva lui ca sociolog critic. Spre deosebire de mulți reprezentanți ai inteligenței poloneze, cum ar fi Leszek Kołakowski, Bauman nu a respins cu totul promisiunea utopică a socialismului în favoarea anti-totalitarismului.

În *Socialism: Utopia activă*, Bauman solicită conștientizarea rolului crescut al culturii în organizarea vieții sociale contemporane, notând importanța individului în construirea ordinii sociale și în eforturile de emancipare. Această conștientizare necesită mai întâi recunoașterea faptului că nu toate fenomenele sociale sunt determinate de procesele de producție și, în al doilea rând, că nu toate tipurile de dominație și de opresiune - aici Bauman menționează Holocaustul - rezultă din accesul inegal la proprietate. În același timp, accentul pus pe individ, care e caracteristic societăților moderne de consum și mișcărilor care promovează schimbarea socială, uneori ne limitează către două forme importante de dominație: asimetriile globale dintre centru și periferie, precum și dintre bogații și săracii din cadrul statului-națiune.

Activitatea ulterioară a lui Bauman poate fi considerată o continuare a proiectului schițat în *Socialism: Utopia activă*. Cărțile sale despre modernitate și postmodernitate citite și recunoscute în lumea largă dezvăluie scepticismul față de utopie. Convingerea că este posibilă crearea unei societăți predictibile și transparente s-a dovedit

a fi, din punct de vedere istoric, o sursă de violență organizată de stat împotriva celor care nu se încadrează în viziunea unei societăți pure. În societățile post-moderne contemporane, astfel de viziuni periculoase au fost în general abandonate, dar aceasta nu înseamnă că putem ignora consecințele negative ale ideilor utopice aflate în centrul culturii contemporane - incluzând credințele despre capacitatea universală a indivizilor de a se crea în mod liber pe ei înșiși, de a alege dintr-o gamă largă de posibilități oferite de piață. Bauman descrie atracția acestei promisiuni utopice în *Modernitate și ambivalență*, dar el discută, de asemenea, riscurile existente, incluzând un sentiment de continuă inadaptare, o activitate puternică a unui subiect care caută identitate autentică, o dependență de expertiză și, în sfârșit, pericolul de a reduce individualitățile la elementele oferite de piață.

Pe lângă consecințele negative ale traiului într-un sistem consumerist, Bauman și-a îndreptat atenția și către cei care în mod repetat sunt excluși. Prea des, cei excluși rămân invizibili, deoarece instrumentele instituționale și simbolice eficiente îi păstrează dincolo de orizontul experienței consumatorilor. Aceștia sunt cei săraci, persoanele fără adăpost, imigranții și refugiații, pe care Bauman i-a numit vieți pierdute. Rolul criticii, a susținut el, este de a-i ține la vedere, amintindu-ne că cei excluși sunt oameni care au nevoie de asistență, protecție și respect. Legătura care ne poate pune în contact cu ei nu se poate baza pe interesele noastre materiale sau pe avantajul politic care ar putea rezulta dintr-o alianță cu cei excluși. Mai degrabă, este de factură etică, bazată pe impulsurile asociate cu experiența comunității tuturor oamenilor.

Definindu-se drept furnizor al acestui impuls utopic, Bauman s-a opus unei mari părți a inteligenței Est-Europene, aceasta conturând de fapt rolul său de martor și instructor al societăților care încearcă să țină pasul cu schimbările sociale inevitabile. Bauman a arătat că, deși sociologii ar trebui să înțeleagă dinamica vieții sociale, aceștia ar trebui de asemenea să ia partea celor marginalizați și deprivați. ■

Maciej Gdula,

Universitatea din Varșovia, Polonia

> Să ni-l amintim pe Zygmunt Bauman

Zygmunt Bauman alături de Peter Beilharz.
Fotografie de Sian Supski.

Atunci când împăratul moare, este adesea doliu, dar și o oarecare exultare. Să fie acest moment un interregnum? A fost Zygmunt Bauman un împărat? Nu cred. El a avut o faimă întârziată, a fost o celebritate reticentă, neajutorat în fața vitezei necesare obținerii succesului. Înțelegerea, așa cum ar fi zis el, nu se obține dintr-o singură încercare. Înțelegerea lui a fost o proeminență dezordonată. El s-a situat și în interior, dar și în exterior (lb. en. *insider/outsider*).

Prima carte în engleză a lui Bauman, despre mișcarea muncitorilor din Anglia, a apărut în 1972. A fost mar-

ginalizat pentru acest efort de către Edward Thompson și a rămas anonim sau periferic pentru mulți ani. A fost ignorat de colegii săi, apoi criticat pentru auto-plagiat, pentru o sociologie pe care se presupune că el a „inventat-o”, analizând mai degrabă prin intermediul metaforelor decât prin date autorizate corecte și exacte, fiind apoi interogat cu privire la trecutul său comunist; trebuie să fi fost vinovat de ceva. Epigonii lui l-au dorit în afara scenei, a strălucirii lor.

Cu toate acestea, Bauman a fost citit și ascultat în jurul lumii de către mulți, mulți oameni în multe ținuturi, pentru care această întâlnire [n. tr. cu Bauman], atât în

>>

persoană, cât și în scris, era transformatoare. Poate că aceasta este sursa geloziei. Bauman s-a îndepărtat de la note de subsol și a abordat problemele. El a renunțat la a mai scrie pentru colegi care ar fi putut să îi citească opera în serie, scriind mai degrabă pentru jucători care pariază, pentru navetiștii vieții de zi cu zi. Datele sale au fost datele vieții reale, cele ale experienței secolului XX și a succesorilor acestuia; ne-a îndemnat să considerăm problemele lumii ca fiind ale noastre, să le interiorizăm cu toții. Treaba intelectualilor era să pună întrebări, nu să ofere răspunsuri pentru cei care se confruntau cu aceste probleme, fie că aveau legătură cu sărăcia, mobilitate forțată sau suferința, fie cu dragostea, pierderea și loialitatea.

Poate aș putea spune o poveste aici. Căci dacă Bauman nu a fost un povestitor, atunci a fost cu siguranță un om de conversație. Timp de 25 de ani, l-am vizitat anual pe Bauman în Leeds. Ultima dată când l-am văzut a fost în 2015, la aniversarea celor 90 de ani de viață. Lucram la Stellenbosch în Africa de Sud. Acolo s-a ivit pe neașteptate, în Africa de Sud, ca o cârțiță bătrână, înainte de a ne îndrepta către Cape Town, de a zbura la Manchester și apoi de a merge la Leeds cu trenul peste Munții Penini. (Am pierdut ultima lui aniversare, eram în Chengdu, unde am fost invitați să vorbim despre familia Bauman, Zygmunt și Janina. Chinezii sunt și ei profund interesați de Bauman).

Înainte de a pleca în China, lucram la un articol pentru Bauman pentru *Revista Internațională de Filosofie* (lb. fr. *Revue Internationale de Philosophie*). Una dintre atracțiile muncii sale este că nu i-am epuizat încă toate interesele, chiar și după 30 de ani. Atunci când am împrumutat o copie a volumului *Legislatori și Interpreți* (lb. en. *Legislators and Interpreters*) (1987) de la librăria Universității Stellenbosch, am descoperit, spre plăcerea mea, că era însemnată din plin, pe fiecare pagină. Următorul text pe care l-am recitit a fost *Modernitatea lichidă* (lb. en. *Liquid Modernity*) (2000). Capitolul 3 este „Timp/ Spațiu”. Acesta s-a deschis direct la pagina unde Bauman discuta despre Africa de Sud – de fapt despre Somerset West, în apropiere de unde locuiam și munceam eu. Subiectul lui? Locuințele împrejmuite (lb. en. *gated housing*), ridicate la rang de artă aici în Africa de Sud. Proiectul în care se aventurează – hilar denumit „Heritage Park” – este și acum neterminat, situat de-a lungul unei diviziuni din beton și plasă, autostrada N2, de la Lwandle, un oraș populat de persoane de culoare, oraș cu o mândrie și realizări semnificative. Iată-ne aici – stăpâni și sclavi, turiști și vagabonzi; optica lui Bauman se extinde din Leeds către Africa de Sud.

S-a încruntat și a întrebat, fără astâmpăr (pentru că era mereu neastâmpărat), dacă am furat cartea de la librărie? Am spus nu, am împrumutat-o. Și iată-ne acolo, analizând-o împreună, cu ultima ocazie în care aveam să mă bucur de compania lui la Grădinile Lawnswood. Un drum lung de la Somerset West, sau poate totuși nu chiar atât de lung. Modernitatea călătorește cu partea sa întunecată.

A fost privilegiul meu, printre altele, să fiu interpretul lui Bauman. Așa cum a spus, meseria mea a fost să ordonez haosul muncii sale. El era un scriitor compulsiv; mărturie stau cele 58 sau mai multe cărți scrise de el în engleză. Aceasta este o bogată moștenire a unui angajament agil cu semnele timpului său, cu problemele vieții cotidiene pe care o caracteriza drept „modernitate lichidă”.

Așa că acesta ar fi sfatul meu pentru orice nou-venit – alege pur și simplu orice subiect sau idee din textele lui Bauman și urmărește ce se dezvoltă apoi. Poate că, asemenea lui Simmel, el a fost un impresionist sociologic, analistul vieții în fragmente. Dar el l-a urmat întotdeauna pe Marx, așa că interesul lui ar putea fi descris ca unul care rezidă în cultură și în relațiile acesteia, în relaționările sale asimetrice de producție și distribuție. Și apoi, ca Gramsci, el nu a renunțat niciodată la sentimentul că noi putem să facem lucruri mai bune.

Acum că s-a încheiat, cum i-am putea caracteriza munca? De-a lungul relaționării mele cu Bauman, am derulat câteva demersuri de caracterizare a muncii sale: o critică a modernității ca exces, o sociologie a populațiilor excedentare, o teorie a modernităților alternative, incluzând Germania nazistă, sau o sociologie a risipei. Mai convențional, ar putea fi descrisă ca o critică a modernității fără iluzii; o teorie critică est-europeană – și aici contează componenta estică; sau ar putea fi descrisă ca un marxism weberian. Sunt multe alte proiecte aici, inclusiv o critică a raționamentului clasificator. Mai recent, opera sa poate fi descrisă ca o diagnoză a timpurilor, o critică a semnelor timpurilor, o serie de avertizări transmise în spiritul speranței.

A fost el un exemplu? Absolut; dar el nu a fost un lider. Exemplul lui a fost să ne arate că fiecare dintre noi trebuie să își urmeze propria cale. Aceasta este singura metodă de a menține vie speranța sociologiei critice. ■

Peter Beilharz, Universitatea Curtin, Australia

> Sociologia în vremuri non-sociologice

de **Howard Ramos**, Președintele Asociației de Sociologie din Canada, Universitatea Dalhousie; **Rima Wilkes**, Președintele ales al Asociației de Sociologie din Canada, Universitatea British Columbia; și **Neil McLaughlin**, Universitatea McMaster, Canada

Fotografie de Ariane Hanemaayer.

In ultimii ani, lumea a fost martora creșterii nativismului, xenofobiei, votului Brexit și alegerii lui Donald Trump. Este plină de post-adevăr, știri false și povești care aruncă vina pe indivizi pentru problemele sociale de amploare. Evaluarea prea simplistă, primordială și la nivel individual a problemelor sociale înfloreste, afectând mediul cultural în care sociologii trăiesc și lucrează.

Tot mai mult, abordările sociologice sunt respinse de liderii globali. Prim-ministrul francez Manuel Valls, de exemplu, a spus că această disciplină este o „cultură a scuzelor”, în timp ce fostului premier canadian Stephen Harper i-a plăcut să spună că nu e momentul „să se facă sociologie”,

atunci când a fost întrebat despre cauzele principale ale terorismului sau ale violenței împotriva femeilor indigene. Ar părea că sociologia nu mai este la curent cu tendințele largi.

Mulți lideri și factori de decizie politică, împreună cu mulți alții din afara lumii universitare, eșuează în a înțelege utilitatea sociologiei. Încercările de a înțelege originile sociale și cauzele violenței sau de a diminua condițiile care generează refugiați, sărăcie și alte forme de inegalitate sunt din ce în ce mai mult respinse drept naive sau acuzate de facilitare a violenței și a extremismului. Acest sentiment a condus la închiderea de departamente [n. tr. de sociologie] în Asia, precum și în America Latină, iar aceasta a însemnat

>>

că disciplina joacă rolul de *vioară a doua* pe lângă celelalte științe sociale, în mod special economia și psihologia.

Noi credem că sociologia are de jucat un rol important în anii următori. Cele mai presante probleme globale necesită analiza dinamicilor structurale și istorice la nivel mai larg, inclusiv prin argumente și analiză sociologice.

Dar pentru a face acest lucru eficient, disciplina trebuie să se schimbe odată cu timpurile. Sociologii trebuie să fie mai diverși, nu doar în ceea ce privește oamenii care practică această disciplină, dar și în teoriile, ideile și practicile pe care ei le adoptă. Mulți din cei din afara disciplinei consideră sociologia ca mult prea moralistă, oferind rețete antepunute la problemele sociale la care fac recurs doar cei din stânga politică.

Vom avea de câștigat de pe urma contribuțiilor din partea altor discipline, din a fi deschiși la vocile conservatoare și din îmbățășarea metodologiilor experimentale și de ultimă generație, precum modelarea non-parametrică, automatizarea și modelarea adaptivă a sistemelor, precum și de noi forme de analiză vizuală și analiză calitativă interpretativă. Astfel, vom deschide disciplina către noi publicuri.

De asemenea, sociologii au nevoie să captiveze publicul larg, inclusiv pe cei care au păreri diferite față de concluziile noastre. Sociologii sunt adesea acuzați de utilizarea unui jargon opac și tehnic precum „constructe sociale” care sunt prezentate ca argumente irefutabile. Pentru a evita să fim catalogați ca „elite” și inaccesibili, trebuie să traducem cunoștințele noastre în limbajul de zi cu zi, care îi atrage pe cei din afara mediului universitar.

Este de asemenea important să identificăm oportunitățile de intervenție sociologică și să acționăm rapid. Sociologii trebuie să aprecieze ceea ce s-a schimbat la nivelul societăților, concentrându-se mai degrabă pe problemele

sociale emergente decât să rămână blocați în ceea ce disciplina crede că știe, [n. tr. cunoștințe] care se bazează în mare parte pe teorii create să explice revoluția industrială sau, mai târziu, experiențele fenomenului de *baby boom*.

Trebuie să abordăm aspectele de lungă durată cu care se confruntă societățile din lumea largă, precum inegalitățile de clasă sau reconcilierea cu populațiile indigene și decolonizarea, precum și probleme care au lipsit curentelor dominante ale disciplinei, inclusiv adaptarea la schimbările climatice, progresul în domeniul inteligenței artificiale și roboticii, schimbarea normelor și așteptărilor referitoare la gen și inter-sexualitate sau creșterea autocrației la nivel mondial.

În această ediție a *Global Dialogue*, sociologii canadieni Daniel Béland, Fuyuki Kurasawa, Patricia Landolt, Cheryl Teelucksingh și Karen Foster ne arată modul în care sociologia contribuie la politicile publice și mobilizarea cunoașterii, precum și contribuțiile pe care aceasta le oferă înțelegerii noastre privind sursele nedreptăților legate de cetățenie și mediu înconjurător. Chiar și în vremuri non-sociologice, sociologii pot fi, sunt și trebuie să fie deschizători de drumuri.

Cu modestie în ceea ce privește limitele cunoașterii noastre, respect pentru cei cu care nu suntem de acord și disponibilitate de a fi surprinși de către propriile noastre concluzii, sociologii pot ajuta la cultivarea alfabetizării sociale necesare pentru navigarea prin prezentul pe care îl trăim – și, în acest proces, vor ajuta la elaborarea de soluții sustenabile la multe dintre cele mai presante probleme sociale din lume. ■

Adrese de corespondență:

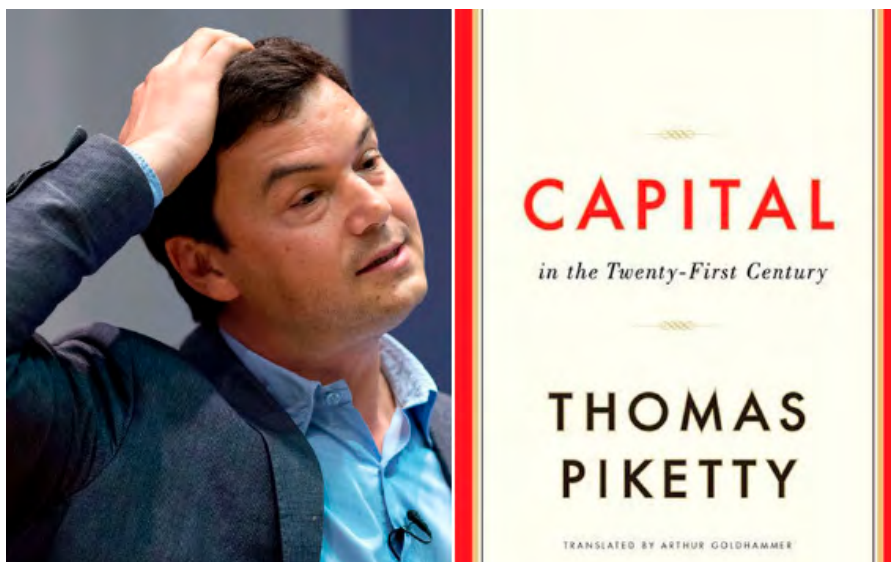
Howard Ramos <howard.ramos@dal.ca>

Rima Wilkes <wilkesr@mail.ubc.ca>

Neil McLaughlin <ngmclaughlin@gmail.com>

> Practicarea sociologiei în politicile publice

de **Daniel Béland**, Școala Doctorală de Politici Publice Johnson Shoyama, Canada și Președinte al Comitetului ISA de Cercetare privind Sărăcia, Bunăstare Socială și Politicile

Thomas Piketty, economistul insurgent al inegalității – Le iau economiștii fața sociologilor?

In majoritatea țărilor, sociologia are o vizibilitate mai mică în lumea politicilor publice decât economia – un statut reflectat de fostul premier canadian Stephen Harper în apelul îndreptat spre desconsi-derarea „practicării sociologiei”. Ca sociolog care lucrează într-o școală canadiană de politici publice, interacționez cu economiști în fiecare zi și folosesc în mod curent rezultatele muncii lor în propriul meu demers de cercetare. Ceea ce este frapant referitor la economie, cea mai prestigioasă disciplină a științelor sociale în cercurile politicilor publice, este capacitatea de a vorbi despre probleme concrete de politici publice folosind instrumente teoretice și metodologice sofisticate.

Dar, în timp ce această concentrare pe implicațiile ce țin de politicile publice este un avantaj pentru economia de masă, disciplina are propriile puncte oarbe. Cel mai important dintre acestea este tendința de a exclude

subiectele pe care sociologii și alți cercetători le-au recunoscut drept dialog interdisciplinar esențial, care poate genera complicații, [n. tr. dialog] despre politicile publice.

Totuși, dacă sociologii speră să intre în lumea politicilor publice, dacă vor ca munca lor să contureze debaterile privind politicile publice și dacă vor să facă disciplina relevantă în afara mediului universitar, ei trebuie să urmeze exemplul economiștilor. Sociologii trebuie să identifice impactul potențial al cercetării lor la nivel de politici publice și să-și dea seama cum să disemineze aceste implicații legate de politicile publice către factorii de decizie.

Această sarcină este în mod special importantă, deoarece economiștii fac uriașe incursiuni în domenii de cercetare odinioară dominate de sociologi. În ciuda excepțiilor importante (în Canada ne-am putea gândi la

John Myles în ceea ce privește politicile sociale și Gérard Bouchard și Victor Satzewich când vine vorba de politicile de imigrație), sociologii nu sunt în general recunoscuți ca sursă legitimă sau proeminentă de consiliere în materie de politici publice – chiar și în relație cu inegalitatea, un domeniu de cercetare îndelung dominat de sociologii care au scris despre inegalitățile de clasă, venit, gen sau etnie. Până nu demult, cei mai mulți economiști din curentul dominant (de exemplu, non-marxiștii) nu dădeau mare atenție inegalităților, din moment ce acestea nu se potriveau modelelor neoclasice. Cu toate acestea, recent, economiștii au început să abordeze inegalitățile, oferind recomandări clare de politici care să vizeze reducerea acestora. Cartea lui Thomas Piketty, *Capitalul în secolul XXI* (2013), a primit o atenție semnificativă din partea decidenților politici din lumea întreagă. Deoarece este scrisă de un economist foarte bine privit și datorită poziției dominante a economiei în cercurile ce țin de politicile publice, activitatea lui Piketty generează mai multă atenție decât munca multor sociologi care l-au precedat prin publicațiile despre inegalitățile în creștere.

În ciuda sau poate datorită acestui lucru, sociologii încearcă să facă un efort suplimentar ca să ajungă la susținătorii de politici publice și la factorii de decizie. Sociologii tind să ofere mai multe perspective critice și pe baze istorice ale inegalităților, comparativ cu economiști (adică cercetări care au tratat relațiile de putere asimetrice și evoluția acestora pe parcursul timpului în domenii concrete de politici publice), ceea ce face să fie atât de important ca vocea lor unică să fie auzită în interiorul cercurilor de politici publice, în dezbaterile despre inegalități. Mai general, în ceea ce privește inegalitatea și dincolo de aceasta, activitatea practică referitoare la politicile publice trebuie să fie valorizată mai mult în cadrul disciplinei, dacă sociologii doresc să joace un rol mai direct în conturarea lumii din jurul lor.

Dacă învățăm să abordăm decidenții politici cu propuneri concrete de politici publice, aceștia ar putea să vadă cât de relevantă este sociologia în gestionarea unora din cele mai mari probleme cu care se confruntă lumea astăzi. Sociologii trebuie și să se implice împreună cu economiștii, fiind, în același timp, la fel de determinați ca aceștia în oferirea de soluții practice la problemele actuale. Aceasta înseamnă că sociologii care se ocupă de inegalitate ar trebui să se gândească mai atent la contextul din sfera politicilor publice al recomandărilor lor (de exemplu problemele actuale precum Suplimentul de Venit Garantat din Canada pentru persoanele vârstnice și sistemul federal de egalizare) și să ia în considerare aspecte precum finanțarea și implementarea – cărora atât economiștii, cât și decidenții le acordă o atenție specială.

O a doua zonă de cercetare unde sociologii au dominat în mod tradițional – și unde economiștii intră

abia acum – este analiza formării normelor și identității. În timp ce Piketty poate fi noua emblemă a economiștilor în dezbaterilor despre inegalitatea socială, laureatul Premiului Nobel pentru Economie George Akerlof și colega lui, Rachel Kranton, sunt campionii a ceea ce ei numesc *Economia Identitară* (2010). Economia identitară se preocupă de studiul normelor culturale (despre aspecte precum relațiile de gen și felul în care sunt tratați copiii și persoanele vârstnice) și cum acestea dau formă comportamentului uman, două chestiuni strâns legate de sociologie, în calitatea acesteia de disciplină.

Deși nu este la fel de bine cunoscută ca activitatea lui Piketty în afara cercurilor academice, emergența economiei identitare este un fenomen semnificativ deoarece, chiar mai mult decât inegalitatea, normele și identitatea au fost în mod istoric neglijate de economiștii curentului larg. Din punct de vedere interdisciplinar, este o veste bună că măcar niște economiști au descoperit, în sfârșit, conceptele de norme și identități, astfel încât acest lucru ar putea să ducă la un dialog interdisciplinar. Munca lui Akerlof și Kranton poate arăta sociologilor modul în care cercetătorii care se ocupă de aceste aspecte pot genera soluții concrete la o sumedenie de probleme de politici publice. De exemplu, studiind cum se văd tinerii în relație cu adulții poate ajuta la îmbunătățirea rezultatelor școlare sau la elaborarea de politici anti-fumat mai eficiente. Poate că sociologii au exprimat în trecut recomandări similare în domeniul politicilor publice, dar economia identitară ne aduce aminte că normele și identitățile sociale reprezintă aspecte importante pentru cercetarea politicilor publice. Această conștientizare trebuie să încurajeze mai mulți sociologii care lucrează în domeniu să conceapă și să promoveze noi soluții de politici publice derivate din analizele lor empirice.

Aceste exemple sugerează că economiștii acordă o atenție mai mare fenomenelor sociale importante – aspecte pe care sociologii le-au studiat îndelung. Aceste oportunități noi pentru colaborarea interdisciplinară reprezintă de asemenea o provocare pentru sociologii care lucrează în aceste domenii și care doresc să facă o diferență: Acești sociologi și colegii lor din alte subdomenii ale disciplinei trebuie să treacă la următorul nivel, pentru a promova activ în afara spațiului universitar îndrumările privitoare la politici publice. Ei trebuie să folosească atât media tradiționale, cât și rețelele de socializare, pentru a ajunge la cetățenii obișnuiți, susținătorii și factorii de decizie, pentru a se asigura că „practicarea sociologiei” devine un imperativ în dezbaterile de politici publice, mai degrabă decât ceva ce politicienii pot da la o parte cu dispreț. ■

Adresa de corespondență: Daniel Béland <daniel.beland@usask.ca>

> Non-cetățenia precară în Canada

de **Patricia Landolt**, Universitatea din Toronto, Canada și membră a Comitetului de Cercetare ISA în Sociologia Migrației (RC31)

Sociologia rămâne o voce crucială în dezbaterea publică, deoarece contestă înțelegerea la nivelul simțului comun a problemelor sociale presante. Luați ca exemplu migrația și imigrația. În Canada și în alte țări de destinație, imigrația este în mod obișnuit privită ca o mișcare permanentă, cu scopul de a crește populația națională a țării. Sociologia migrației arată, totuși, că migrația temporară este în creștere, iar politicile care promovează migrația conduc la o non-cetățenie precară. O privire sociologică oferă interpretări contra-hegemonice ale sistemului actual de imigrare și a impactul acestuia asupra inegalității sociale.

La nivel global, statutul juridic și cetățenia sunt determinanți critici ai bunăstării și mobilității. Dar aceștia creează și inegalitate. În ultimii ani, statele au răspuns la creșterea migrației la nivel mondial prin crearea de noi categorii juridice pentru persoanele care nu sunt cetățeni, instituționalizând traiectorii autorizate de non-cetățenie, ceea ce a determinat ca migranții să petreacă ani într-un statut juridic incert și care adesea a produs impulsivitatea migranților spre ilegalitate.

Modalitățile și accesul la cetățenie sunt tot mai restricționate, în timp ce sistemele extra-legale pentru deținerea și deportarea migranților s-au înmulțit. Această schimbare globală diferă de la o țară la alta, dar în Canada relația schimbătoare dintre imigrația temporară și cea permanentă a dus la creșterea non-cetățeniei precare, exprimată în imigrație, pe piețele forței de muncă și în experiența muncii.

Non-cetățenia precară se referă la un statut juridic temporar sau limitat și la experiențele asociate legate de incluziunea diferențiată. Statutul juridic precar înseamnă că o persoană are doar un drept legal temporar de a fi prezent într-o țară, cu acces limitat sau lipsit de drepturi statale. Cel mai important, non-cetățenii precari sunt deportabili; statul poate reține

cu forța și elimina non-cetățeni precari de pe teritoriul național.

Non-cetățenii precari trăiesc, muncesc, studiază și își cresc familia într-o țară în care dreptul lor de a fi prezenți, de a lucra și de a accesa resursele din cadrul statului este redus prin lege. În Canada, populația cu statut juridic precar include toate categoriile de lucrători migranți temporari, studenți internaționali, solicitanți de refugiu, persoane cu viză specială și orice persoană care este în afara statutului. În 2010, în Canada, o țară cu o populație de 34 de milioane de locuitori, existau între 1,2 și 1,7 milioane de non-cetățeni precari.

În Canada, a existat întotdeauna o tensiune între dorința de a crește populația pe termen lung cu imigranți și dorința de a avea imigranți ca forță de muncă pe termen scurt. Din punct de vedere istoric, echilibrul dintre obiectivele pe termen lung și cele pe termen scurt a fost soluționat printr-un sistem de imigrație cu două căi. O cale a fost pentru migranții temporari care vin cu restricții semnificative privind locul în care ar putea lucra, dacă ar putea sau nu să-și aducă familiile și cât timp ar putea rămâne. Migranții de acest tip temporar includ bărbații chinezi care au migrat pentru a lucra la calea ferată în anii 1880, femeile din Caraibe care au venit să lucreze în activități domestice în anii 1950 și muncitorii mexicani care au venit să lucreze în agricultura sezonieră în anii 1970. O a doua pistă a oferit soluționarea permanentă a imigranților selectați prin Sistemul Federal de Punctaj, pe baza educației, a cunoașterii limbii oficiale și pe baza legăturilor de familie. Până în anii 1990, aceste două abordări erau separate la nivel de organizare și de discurs; prima cale, care a adus lucrători temporari non-cetățeni, a fost în mare măsură ascunsă privirii, în timp ce cea de-a doua cale, care a adus imigranți pentru construcția națiunii, a fost foarte vizibilă. Acesta din urmă a fost punctul central al celebrării noastre colective a modelului canadian de imigrare.

„non-cetățenii precari sunt incluși în structura socială și economică a Canadei”

În anii 2000, politica federală de imigrație a schimbat sistemul stabilit pe două căi. În primul rând, criteriile de eligibilitate pentru imigranții independenți calificați au fost reduse pentru a selecta persoanele cu venituri mai mari, niveluri superioare de educație și indicatori mai clari ai competenței privind stăpânirea limbii oficiale. În al doilea rând, criteriile de eligibilitate pentru intrarea refugiaților, a solicitanților de azil și a imigranților din categoria familiilor au fost restrânse. În al treilea rând, cerințele de calificare pentru lucrătorii străini temporari au fost reduse pentru a permite categorii ocupaționale cu înaltă și joasă calificare. În cele din urmă, au fost instituite mecanisme noi care să permită migranților temporari selectați să tranziteze către o reședință permanentă. Angajatorii sunt principalii intermediari care determină dacă lucrătorii non-cetățeni trec de la imigrația temporară la cea permanentă. Pe scurt, au existat o îngustare a traseului pentru imigrație permanentă directă, o extindere a căilor de migrație temporară și noi mecanisme create pentru a permite migranților temporari să treacă la statutul de imigranți permanenți. Ca urmare, intrările temporare în Canada depășesc în mod constant intrările permanente.

Noua relație dintre migrația temporară și cea permanentă afectează piața muncii și piața forței de muncă din Canada, deoarece muncitorii precari non-cetățeni reprezintă un nou și mai vizibil element în peisajul economic. Până în anii 1990, lucrătorii temporari migranți erau concentrați în producția agro-industrială sezonieră, în sectorul serviciilor urbane, de înaltă calificare și în serviciile de îngrijire la domiciliu, însă acest model s-a schimbat. Începând cu 2011, lucrătorii temporari erau prezenți în fiecare provincie și teritoriu al

țării, în centrele urbane mari și mici și în zonele rurale. Odată cu această difuzare geografică au apărut dispersii și declasări ocupaționale. În 2005, primele cinci ocupații enumerate pentru lucrătorii străini temporari au fost clasificate ca fiind de înaltă calificare și erau concentrate în industriile creative. În 2008, ocupațiile de vârf au fost în cadrul serviciilor slab calificate din domeniul alimentar și din construcții.

Lucrătorii precari non-cetățeni și muncitorii cetățeni cu seturi distincte de drepturi în raport cu statul și cu angajatorii lucrează acum unii lângă alții la locurile de muncă din Canada, dar știm foarte puține despre aceste locuri de muncă mixte. Aproape cu siguranță, prezența non-cetățenilor care pot fi deportați pe piața forței de muncă are un impact asupra tuturor lucrătorilor. Datele din alte țări indică o scădere generalizată a nivelului în ceea ce privește standardele de muncă și condițiile de muncă.

Non-cetățenia precară schimbă echilibrul puterii dintre lucrători, angajatori și stat și între lucrătorii cetățeni și cei non-cetățeni. În special, deportabilitatea limitează capacitatea lucrătorilor non-cetățeni de a revendica și de a-și exercita drepturile pe piața forței de muncă. Bineînțeles, această diferență între muncitorii cetățeni și muncitorii non-cetățeni deportabili a fost la fel de adevărată cu 100 de ani în urmă, așa cum este astăzi. Diferența dintre atunci și acum, în Canada, este locul central ocupat de non-cetățenia precară, inclusiv a numărului tot mai mare de persoane afectate, a schimbărilor în sistemul de imigrație cu două căi și a măsurii în care non-cetățenii precari sunt incluși în structura socială și economică a Canadei. ■

Adresa de corespondență: Patricia Landolt <landolt@utsc.utoronto.ca>

> Practicarea sociologiei

prin intermediul justiției în problemele de mediu

de **Cheryl Teelucksingh**, Universitatea Ryerson, Canada

Demonstranți protestează împotriva exploatării gazelor de șist în New Brunswick, Canada.

In vreme ce orașele din întreaga lume văd o creștere a rasismului și a nativismului, această tendință pare să fi ocolit Toronto. Acest lucru ar putea fi surprinzător, întrucât Toronto este unul dintre cele mai multiculturale orașe din lume și, la fel precum alte orașe mari, oferă și cele mai bune și cele mai rele condiții urbane.

În ultimul an, a crescut numărul protestelor urbane în lumea întreagă, iar Toronto nu a făcut excepție. Disputa care a decurs din alegerile americane din 2016; protestele victimelor crizei de apă din Flint; acțiunea indigenă masivă împotriva conduitei de la Standing Rock, Dakota de Nord; provocările mișcării „Viețile de culoare contează” (lb. en. *Black Lives Matter*) la un panaceu post-rasist care nu a existat niciodată. Fiecare din acestea este un exemplu de protest condus de generația milenarilor, [n. tr. protest] ajuns pe rețelele de socializare și pe străzi.

Tensiuni și mobilizări similare au apărut și în Toronto, unde majoritatea populației este născută în străinătate și mulți

sunt diferențiați pe criterii de rasă. Pentru unii a fost șocantă creșterea incidentelor rasiste, într-un oraș cunoscut pentru multiculturalitate. Mișcarea „Viețile de culoare contează” din Toronto a întârziat marea parada Gay Pride din oraș, în semn de protest împotriva violenței poliției, iar refugiații Tamil din oraș au blocat una din autostrăzile principale, amintindu-le locuitorilor de gradul în care cei diferențiați pe criterii rasiale sunt segregati din punct de vedere social și spațial în suburbiile orașului.

Mai degrabă decât să tratăm pur și simplu aceste evenimente ca tensiuni politice și economice separate, care solicită diferite forme de activism sau de intervenție, este crucial pentru sociologi să vadă legături între activism, acțiune și probleme pentru a impune reforme la nivel de politici publice. Eu susțin că justiția în problemele de mediu oferă un context sociologiei pentru a face tocmai acest lucru.

Justiția în problemele de mediu reprezintă atât un cadru teoretic, cât și o mișcare socială care încearcă să combine

>>

problemele justiției sociale cu mișcările ecologiste. Prin extinderea noțiunilor tradiționale și de excludere care asocia-te conservării la opinii mai incluzive ale ecologismului, justiția în problemele de mediu integrează o gamă largă de probleme sociale și de mediu, de la sănătate, locuire și planificare urbană, la modul în care funcționează poliția.

Ca abordare a activismului, justiția în problemele de mediu se bazează pe strategiile de protest asociate mișcării drepturilor civile - blocaje, petiții și campanii mediatice - pentru a lupta pentru politici sociale și de mediu proactive. Inspirată de lucrarea lui Robert Bullard, justiția în problemele de mediu a devenit o exemplificare a unei sociologii orientate spre comunitate, care este receptivă și relevantă pentru preocupările sociale, politice, economice și de mediu actuale.

În forma sa timpurie, justiția în problemele de mediu s-a concentrat pe evidențierea distribuției spațiale inegale a riscurilor de mediu cu care se confruntă popoarele marginalizate, clasificate pe criterii de rasă, cu venituri mici și care sunt indigene. În Canada, acest lucru a implicat atașarea unui nume la moștenirea colonială în curs de desfășurare a infrastructurii slabe și lipsa de consultare cu popoarele indigene în deciziile privind terenurile și resursele care afectează comunitățile lor. În acest sens, preocupările comune cu privire la teritorii, drepturi, sănătate și riscuri pentru ecosisteme creează legături privind aspecte legate de justiția socială și fac o legătură evidentă între protestele indigene îndreptate spre dezvoltarea nisipurilor bituminoase din Alberta și protestul Dakota Access de la Standing Rock.

Justiția în problemele de mediu în centrele urbane, inclusiv în Toronto, a oferit, de asemenea, un cadru pentru a pune la îndoială status quo-ul și a trece la soluții privind procesele inegale ale dezvoltării urbane. Astfel de tendințe sunt legate de lipsa sistematică de investiții în comunitățile clasificate pe criterii rasiale, cu venituri mici, rezultând în mai puțin spațiu verde și mai puține opțiuni pentru o alimentație sănătoasă, precum și lipsă de locuințe la prețuri accesibile, acces mai redus la transportul public și mai multă stigmatizare socială.

Sociologii canadieni din domeniul mediului, precum și alții din întreaga lume, examinează modul în care organizațiile neguvernamentale de mediu, mass-media și politicile guvernamentale răspund nevoilor canadienilor marginalizați. Munca lor prezintă modul în care se manifestă nedreptățile din mediul înconjurător atunci când ne întrebăm cine primește ce și prin ce mijloace.

Inegalitățile privind accesul la resurse și putere traversează multe din fluxurile actuale de activism și le pot uni. În Toronto și la nivel global, privilegiul albilor este asociat cu avantaje economice, sociale și de mediu. Modelele istorice de luare a deciziilor au consolidat structurile de putere existente și au menținut status quo-ul, astfel încât, în timp ce cartierele bune se îmbunătățesc, cartierele sărace se degradează din ce în ce mai mult.

În ultima vreme în Toronto, justiția în problemele de mediu a fost folosită ca un drapel pentru protestele împotriva extinderii

nisipurilor gudronate a uleiului murdar al Albertei și împotriva inegalităților în creștere ale globalizării. În timp ce corporațiile multinaționale relocalizează facilitățile de producție în țări mai puțin dezvoltate, unde salariile sunt mai scăzute, iar reglementările privind mediul sunt mai puțin stricte, globalizarea îi leagă pe săraci și clasificați pe criterii de rasă - aceia care sunt vulnerabili la nedreptățile mediului la locurile lor de muncă, în case și comunități - la nivel local, cât și global.

Schimbările climatice reprezintă o preocupare globală pentru sociologii care lucrează în domeniul justiției în problemele de mediu. În Canada, politicile justiției climatice sunt complicate din pricina dependenței Canadei de combustibili fosili ca motor al economiei, ai căror beneficiari tind să vadă efectele schimbărilor climatice sau preocupările legate de extinderea rețelei conductelor ca fiind îndepărtate și ușor de gestionat. În schimb, în cazul națiunilor mai puțin dezvoltate, care sunt mai vulnerabile la dezastre naturale, adesea cu infrastructuri mai sărace, așezări de coastă mai mari și mai dependente față de pescuitul și agricultura de subsistență, impactul schimbărilor climatice cauzate de emisiile de carbon pare mai rapid. Astfel, există o nevoie stringentă în Canada de a formula decizii energetice locale în contextul consecințelor globale.

Luată împreună, aceste exemple arată că există cel puțin trei aspecte ale justiției în problemele de mediu care ar putea informa „practicarea sociologiei” în aceste vremuri de criză și de protest.

În primul rând, sociologii trebuie să fie deschisi abordărilor interdisciplinare. Justiția în problemele de mediu abordează metode calitative, cantitative, spațiale și juridice și se bazează pe cadre teoretice din geografie, drept, planificare urbană, sănătate publică și sociologie. Unele cercetări în domeniul justiției în problemele de mediu s-au concentrat pe descoperirea narațiunilor și experiențelor celor care suferă de riscuri de mediu, rasism și alte forme de opresiune de multe ori ignorate. Aceste narațiuni ascunse reprezintă un punct de plecare important pentru studierea procesului de schimbare.

În al doilea rând, sociologii trebuie să susțină reformele privind politicile sociale și de mediu din partea celor din sectorul guvernamental și din sectorul privat care sunt interesați de acest subiect. Felul în care noi înțelegem problemele sociale și de mediu este în continuă evoluție, iar intervențiile privind justiția climatică sunt necesare atât la nivel local, cât și la nivel mondial, pentru a proteja populațiile vulnerabile, afectate în mod disproporționat de riscurile privind schimbările climatice legate de sănătate, economice și de mediu.

În cele din urmă, dincolo de implementarea de politici, sociologii joacă un rol în monitorizarea și evaluarea noilor politici din perspectiva comunităților marginalizate, sarcină care ar putea produce beneficii dintr-o perspectivă intersecțională. Utilizând perspectiva justiției în problemele de mediu, sociologii pot contribui la întărirea relației dintre politici și construirea unei lumi mai corecte din punct de vedere social. ■

Adresa de corespondență: Cheryl Teelucksingh <teeluck@arts.ryerson.ca>

> Sociologia într-un timp (nu chiar) ca oricare altul

de **Karen Foster**, Universitatea Dalhousie, Canada

Văzut pe o casă în Halifax, Nova Scotia, Canada, februarie 2017. Fotografie de Karen Foster.

Pentru mulți, anul 2016 a marcat sfârșitul lumii așa cum o știam. Revoltele populiste reprezentate de votul în favoarea Brexit și victoria electorală a lui Trump, violențele lui Duterte în Filipine și o renaștere a guvernelor și partidelor politice autoritare au zguduit ordinea capitalistă neoliberală democratică. Pe lângă curentele politice, s-a observat o răspândire a „știrilor false” și o reacție din ce în ce mai puternică împotriva „corectitudinii politice” pe întreg mapamondul, prezentând ce alții vedeau ca fiind o epocă nouă, una a „post-adevărului”.

Se pare că faptele nu contează la fel de mult ca opiniile sau emoțiile.

Compașiunea pentru „alții” este la cel mai scăzut nivel și riscăm să repetăm unele dintre cele mai grave atrocități antropogenice pe care le-a văzut vreodată lumea. Sociologia devine o țintă principală de derizoriu în vremuri politice ca acestea, dar, dacă aplicăm imaginația sociologică, putem vedea nuanța ascunsă și speranța din aceasta, precum și indicii despre ce să facem în continuare.

Poate fi foarte ușor să observi rupturile din istorie și foarte greu să vezi continuitățile. Sociologia și științele similare ei au mai declarat și înainte multe pauze, finaluri și începuturi – Sfârșitul Muncii, Sfârșitul Istoriei, chiar și Sfârșitul Sociologiei înseși! Cu toate acestea, după o investigare

mai amănunțită și cu trecerea timpului, aceste afirmații au fost atenuate. Cu fiecare ruptură, există întotdeauna fire de continuitate. Declarația lui Foucault este adevărată: fiecare moment este „un timp ca oricare altul sau, mai degrabă, un timp care nu este chiar ca oricare altul”.

Sarcina noastră ca sociologi – mai ales pentru aceia dintre noi care facem sociologie istorică – este de a urmări elementele care ar putea lega ceea ce se întâmplă acum cu ceea ce a fost în trecut, astfel încât să nu pierdem cauzele ascunse sau să aruncăm în mod greșit vina pe variabilele intermediare. Societatea liberală democratică a cărei pierdere am putea fi forțați să o deplângem a

>>

purtat parțial în ea semințele propriiei distrugerii; să o reconstruim exact așa cum era nu este răspunsul.

Chiar și transformarea aparentă a relației sociologiei cu societatea – prin intermediul statului care guvernează, prin organizațiile civice sau prin universități – trebuie să fie corect istoricizată și evaluată critic. Practicanții și ideile disciplinei noastre au avut o relație nestatornică cu puterea, nefiind niciodată pe deplin aprobați de elite, dar niciodată în totalitate dezaprobați.

Sociologii, de exemplu, au fost printre primii experți recrutați de guvernul american pentru a trasa *literalmente* frontierele naționale în Europa după Primul Război Mondial. Dar mai mulți dintre aceștia, inclusiv W.I. Thomas de la Universitatea din Chicago, au fost înlăturați de pe pozițiile lor și blamați public atunci când ideile lor despre internaționalism, identitate națională și ordine socială s-au ciocnit cu viziunea aliaților despre internaționalism.

Este important faptul că Thomas și alți sociologi respinși de cercurile de elaborare a politicilor postbelice nu s-au îngrijorat în legătură cu modul în care să adapteze sociologia la agenda guvernului lor. Ei nu au compromis ceea ce cercetările lor au dovedit a fi adevărat pentru a servi guvernului. Cu toate acestea, ei au lucrat direct cu cei săraci, cu imigranții și cu alte persoane aflate în margine, creând instituții care să le protejeze și să le promoveze interesele.

Unele intersecții ale sociologiei cu mișcările guvernamentale și sociale au fost îngrozitoare. Ne reamintim mișcarea de eugenie ca un exemplu puternic și șocant. Chiar și intersecțiile care par comparativ benigne, cum ar fi rolul central al disci-

plinei noastre în cadrul Școlii de Relații Umane de la mijlocul secolului XX, implică sociologia în suferința umană – de exemplu, efectul organizării industriale a muncii avut asupra oamenilor și societății.

Acestea sunt genul de exemple istorice care trebuie examinate dacă temerile noastre cele mai rele legate de autoritarism și fascism în perioada contemporană se împlinesc. În prezent suntem îngrijorați de sociologie ca *practică*. Dacă se întâmplă scenariul cel mai rău, vom fi nevoiți să ne revizuim ca profesie, să ne perfecționăm și să ne întărim codurile de etică, astfel încât să nu ne punem abilitățile și cunoștințele în slujba nedreptății. Sociologii au fost *experți în autoritarism*, dar în niciun caz nu i s-au împotrivit întotdeauna.

Sociologii trebuie să accepte, de asemenea, că sociologia nu a fost niciodată o disciplină omogenă, monolitică, cu o relație unică cu forțele și instituțiile care dirijează viața socială. Ca un corp de cunoștințe, metode și teorii cu mai multe fațete, [n. tr. sociologia] nu intră și iese din grații dintr-o dată.

Luați în considerare faptul că, după alegerile prezidențiale americane, atunci când credeam că nimeni nu ar vrea să audă o explicație sociologică, cartea *Străinii pe propriul lor pământ* (lb. en. *Strangers in Their Own Land*) a socioloagei Arlie Russell Hochschild, ce analizează alegătorul tipic al lui Trump, a devenit un bestseller *New York Times*.

Lucrarea recentă a lui Hochschild este, printre altele, o lucrare de sociologie rurală, o sub-disciplină care oferă oportunități ample de a influența politicile publice. Factorii politici care lucrează în comunitățile periferice, unde costurile globalizării par să

depășească întotdeauna avantajele, acceptă că unele dintre ipotezele lor fundamentale – de exemplu, dorința de creștere economică cu orice preț, viabilitatea economiilor dominate de export și chiar noțiunea că mai mare este în mod automat mai bun – nu mai sunt de ajutor sau de păstrat. De asemenea, ei au simțit ceea ce se întâmplă atunci când politicile publice sau instituționale nu acordă nicio atenție comportamentelor, valorilor, normelor și credințelor colective.

O masă critică de oameni, academicieni și factori de decizie din lumea întreagă creează idei economice alternative, iar un număr tot mai mare de erudiți și activiști pun sub semnul întrebării, din motive ecologice și economice, căutarea nesfârșită a creșterii economice. Pe plan internațional, o comunitate în plină dezvoltare se străduiește să destabilizeze măsurile de succes economic, cum ar fi PIB-ul, care au ghidat atât de mult politica internă și internațională. Astfel de eforturi destabilizatoare au potențialul de a deschide „alte lumi” – deși au și potențialul de a fi îndreptate spre aceleași scopuri expirate pe care ar trebui să le critice.

De aceea, munca unui sociolog nu se termină niciodată. Încă este o dorință pentru cunoașterea sociologică. Dacă simțim că ideile noastre derapează sau că disciplina noastră a căzut de pe o treaptă mai înaltă, trebuie să fim mai exacti cu privire la ceea ce s-a schimbat de fapt. Această precizie va veni numai prin calitatea minții care face ca sociologia să fie ceva coerent, în ciuda eterogenității sale: prin imaginația sociologică. ■

Adresa de corespondență: Karen Foster
<Karen.Foster@Dal.Ca>

> Relaționarea cu mass-media în vremuri tulburi

de **Fuyuki Kurasawa**, Universitatea din York, Canada și membru al Comitetului de Cercetare al ISA pentru Teorie Sociologică (RC16)

rămâne fără egal – chiar în momentul în care perspectivele sociologice asupra dezbatelor sociale, politice, culturale și economice cruciale trebuie să fie auzite pe o scară cât mai largă.

În plus, implicarea în mass-media face ca sociologii publici și profesioniști să fie mai buni. În același timp, ne permite să întâlnim o gamă mai largă de idei, opinii și experiențe decât ar fi altfel disponibile, determinându-ne să reflectăm, să încadrăm și să prezentăm munca noastră publicurilor nefamiliarizate cu discursul academic

Dintr-o perspectivă globală, experiența canadiană oferă lecții valoroase. Cele două sfere dominante, care au un fundament lingvistic, cuprind și oglindesc cele mai frecvente două moduri în care organizațiile mass-media văd sociologii din întreaga lume – și, invers, ilustrează cele două strategii prin care sociologii participă la dezbateri publice prin canalele de știri, ca specialiști profesioniști sau ca intelectuali publici.

În partea vorbitoare de limbă engleză a Canadei, ca și în restul lumii Anglo-Americane, sociologia profesională este un mod mai răspândit de practică disciplinară.

A cere sociologilor să relaționeze cu mass-media în acest moment nu pare deloc favorabil. O proliferare a naționalismelor populiste și a fundamentalismelor religioase încurajează politicienii și celebritățile – categorii care par a fi din ce în ce mai neclare în era noastră de info-divertisment – să manifeste în mod deschis ostilitate sau ignoranță față de orice tip de expertiză. Sociologii se pot confrunta cu animozitate politică sau indiferență populară, pentru că dezvăluim adevăruri incomode care ar putea să penetreze, să submineze sau să contrazică în mod riguros dogma prețuită sau simțul comun naturalizat, sacru (din punct de vedere profan sau teologic) și aparent evident despre lumea socială.

Un apel pentru implicarea în mass-media se va confrunta, de aseme-

nea, cu o credință larg răspândită în cadrul comunității sociologice care vede organizațiile media ca instrumente ale puterii corporative sau de stat sau care consideră sociologii care lucrează cu canalele de știri ca fiind lași, superficiali și diletanți care caută să își facă publicitate, neangajați într-o muncă academică serioasă. De asemenea, în ultimii ani, o multiplicare a ghidurilor „cum să” pentru academicii interesați de informarea publicului prin intermediul platformelor ce țin de rețelele de socializare a alimentat inconștient percepția că mijloacele convenționale media se demodează cultural și tehnologic.

Orice sâmbure de adevăr ar putea fi găsit în aceste argumente, detașarea de mass-media va priva sociologii de accesul la mijloacele de comunicare în masă. Acoperirea mass-media

Aici, canalele de știri apelează la sociologi în primul rând ca specialiști pe un subiect clar, ce este difuzat (de exemplu, instalarea refugiaților sirieni sau agresiunile din licee, alimentate de rețelele de socializare). În același timp, în concordanță cu tendințele americane și britanice, sociologia anglo-canadiană se limitează la o poziție public relativ subordonată față de economie, psihologie sau științe politice, ai căror practicanți au avut în mod tradițional o prezență mai mare la televiziunea națională de prestigiu și posturi de radio sau în ziarele de renume.

Pe de altă parte, în Quebecul vorbitor de limbă franceză, sociologia ocupă un rol public care rivalizează și deseori depășește nivelul său profesional – la fel precum în America Latină și în Europa continentală, unde disciplina beneficiază de un grad relativ ridicat de apreciere socio-culturală și prestigiu intelectual. Sociologii au contribuit în mod semnificativ la articularea fundamentelor sociale și culturale ale identității colective francophone din Quebec și a naționalității, de la „Revoluția liniștită” anticlericală și pro-modernizare din anii ‘60. Ca urmare, sociologii din Québec tind să fie considerați intelectuali și generalști publici. Frecvent, jurnaliști sau moderatori se adresează sociologilor pentru a se pronunța asupra unor mari probleme sociale și politice, întrebând: „ce gândiți, ca sociolog”, despre un anumit subiect?

Deși observațiile de mai sus își au fundamentul în contextul canadian, caracterul dual al poziționării sociologiei – fie ca o profesie specializată, fie ca un demers intelectual public – este generalizabil în multe alte situații. Mai mult, deoarece riscurile și recompensele lor diferă, fiecare dintre aceste moduri de practică necesită un set distinct de strategii de implicare a mass-media – fiecare dintre acestea oferind lecții valoroase pentru toți specialiștii.

În lumea anglo-americană, în care legitimitatea sociologiei este mai puțin puternică și în principal încrustată în specializarea profesională, trei principii ar putea contribui la eforturile de popularizare a disciplinei:

- **Înțelegerea poziționării.** Studiați terenul ideologic și profesional al domeniilor media naționale pentru a înțelege ce rol vă poate fi cerut să jucați. De ce vă solicită producătorii sau jurnaliștii; în ce scop se solicită expertiza dumneavoastră; și cum vor fi încadrate afirmațiile dumneavoastră într-un articol sau în timpul unei apariții?

- **Alegerea unei diete variate.** Aplicați principiul analitic de eșantionare reprezentativă, [n. tr. principiu] care ține de sociologia mass-media, la interviurile pe care le acordați, vorbind cu surse de știri mai puțin prestigioase sau consacrate, cum ar fi posturi de radio comunitare, ziare mai mici și așa mai departe. Acest lucru vă va permite să ajungeți la un public care poate fi nefamiliarizat cu și totuși interesat de un punct de vedere sociologic pe un anumit subiect.

- **Opiniile sunt ieftine, însă faptele (sociologice) sunt greu de câștigat.** În epoca rețelilor de socializare, toată lumea are o opinie și o platformă unde să o difuzeze. Prin urmare, diferența dumneavoastră specifică, în calitate de specialist, derivă din capacitatea de a valorifica rezultatele cercetărilor și a cita date pentru a contracara concepțiile greșite ale populației, precum și pentru a localiza un anumit eveniment în contextul său socio-istoric și comparativ.

Pentru locuri precum America Latină, Europa continentală și Quebecul francofon, unde sociologul îndeplinește în mod regulat rolul de intelectual public și unde relaționarea cu mass-media duce la specializare profesională, ofer două propuneri:

- **Conturați întâlnirea.** Întrucât jurnaliștii sau producătorii vor desfășura în mod obișnuit un pre-interviu cu dumneavoastră și vă vor prețui foarte mult sfaturile, profitați de ocazia de a modela direcția pe care o va lua discuția. Sugerați linii alternative de anchetă, recomandați o altă persoană care să fie interviuată sau completați prin trimiterea de rapoarte, date sau chiar (notați!) un articol sau o carte de referință despre subiect.

- **Aveți în vedere scopul.** Având în vedere că veți fi văzut ca un intelectual public, va fi tentant să aveți exprimări mărețe despre starea lumii sau să speculați despre legăturile cauzale. În schimb, direcționați interviul spre teme din domeniul dumneavoastră de expertiză. Faceți acest lucru într-o manieră concisă, care se concentrează asupra punctelor-cheie, oferind o analiză accesibilă, dar nu diluată, nici simplificată.

Un punct final se aplică tuturor situațiilor: *găsirea momentului potrivit este totul*. Termenele limită din scurt și tendințele trecătoare sunt sacrosancte pentru mass-media. Trebuie să găsiți un echilibru între adaptarea solicitărilor lor de ultim moment și a programului propriu. Reporterii, producătorii și editorii nu pot și nu vă vor aștepta să găsiți timpul pentru a le acorda un interviu sau pentru a publica un editorial după ce povestea lor a fost abordată sau a dispărut din conștiința publică.

Decât să sugerez că sociologii ar trebui să devină vorbitori plictisitori sau analiști obositori, am susținut o colaborare îmbunătățită cu mass-media. E de datoria noastră să promovăm rolul dual al sociologiei, ca vocație publică și ca disciplină profesională, o alternativă la tipul de orientare spre relațiile publice, spre platitudinile antreprenoriale sau spre oportunismul cinic care prea adesea este confundată cu înțelepciunea în aceste vremuri tulburi. ■

Adresa de corespondență: Fuyuki Kurasawa
<kurasawa@yorku.ca>

> Universitățile din SUA: Un nou loc pentru lupta imigranților?

de **Sandra Portocarrero** și **Francisco Lara García**, Universitatea Columbia, SUA

Studentii ai unei universități din SUA cerând ca al lor campus să fie un sanctuar pentru studenții nedocumentați.

Pe 15 iunie 2012, Administrația Obama a anunțat înființarea programului Amânarea luării de Acțiunea pentru Copiii Sosiți (lb. en. *Deferred Action for Childhood Arrivals* – DACA), schimbând politica imigraționistă a SUA pentru a permite celor aproximativ 1.7 milioane de imigranți tineri neînregistrați care au intrat pe teritoriul SUA când erau copii să primească o dispensă administrativă de amânare a deportării pentru doi ani, cu posibilitatea de reînnoire. De ase-

menea, DACA a extins eligibilitatea permisului de muncă pentru acești tineri imigranți neînregistrați și le-a asigurat un acces mai mare în învățământul superior. Majoritatea rezidenților din Statele Unite iau drept ceva firesc asemenea libertăți, precum privilegiul de a merge pe stradă fără teama de a fi deportat, de a aplica pentru diverse locuri de muncă sau de a avea acces la educație. DACA a extins aceste libertăți pentru cei tineri și neînregistrați, permițând oamenilor care consideră Statele Unite casa lor să se bucure de

aceste privilegii cu liniște sufletească, măcar pe perioada amânării.

După alegerea lui Donald Trump ca Președinte al Statelor Unite, liniștea sufletească s-a transformat în anxietate. Teama generată de retorica anti-imigrație care a caracterizat campania lui Trump s-a răspândit cu iuțeala fulgurului. Aproape imediat, beneficiarii DACA s-au temut că protecția acordată de Administrația Obama va fi rapid anulată. Dar sentimentul anxietății a mers și mai departe: migranții cu diferite statute se tem că noile restricții imigraționale draconice ar putea să-i afecteze pe toți.

Aceste temeri s-au confirmat pe 27 ianuarie 2017, când Președintele a semnat o ordonanță prezidențială restricționând intrarea în țară a oamenilor originari din șapte state majoritar musulmane. Din cauza limbajului vag și a aplicării neuniforme a prevederilor ordonanței, imigranți de toate naționalitățile și statutele legale – inclusiv refugiați și cetățeni americani – au fost prinși într-o lansare dezorganizată a programului, care a generat proteste în toată țara. Toți imigranții, fie ei refugiați, studenți deținători de viză sau rezidenți permanenți, s-au trezit în acele State Unite unde probabilitatea ca ei să fie interogați, arestați și chiar împiedicați să intre în țară a crescut brusc. Directivele Departamentului de Stat chiar au restricționat intrarea pentru cetățenii SUA care dețineau cetățenie și în țările menționate în interdicție.

Peste noapte, au devenit vulnerabili nu doar imigranții neînregistrați, ci toți cei cu statut de imigrant. Deși Tribunalul Districtual Federal din Seattle a blocat rapid executarea ordinului, întregul episod a dat de înțeles că politicile publice privind imigrația ale Administrației Trump vor acorda puțină atenție distincțiilor – îngrijorare întărită pe 6 martie, 2017, când o nouă ordonanță prezidențială a blocat accesul în Statele Unite cetățenilor din șase țări predominant musulmane, aceasta fiind una dintre intervențiile cele mai dure din ultimele generații în ceea ce privește politicile publice care au în vedere imigrație.

Nicăieri aceste conflicte nu s-au mani-

festat mai pronunțat ca în colegiile și universitățile din SUA. Universitățile americane publice și private concentrează din punct de vedere instituțional grupuri din ce în ce mai eterogene de imigranți, atât în corpul administrativ și profesoral, precum și în corpul studenților. Programul DACA al Administrației Obama a extins această diversitate: beneficiarii acestui program, în cele din urmă fiind capabili să se înscrie la colegiu, să adere la universități ale căror culoare sunt pline de studenți internaționali și ale căror corpuri profesoriale sunt compuse din migranți cu cele mai alese studii. Nicio altă instituție contemporană nu reunește atât de mulți oameni din clase sociale, rase și etnii diferite, ori cu statute de imigrant atât de diferite.

Așadar, nu este de mirare că universitățile din întreaga țară s-au alăturat numeroaselor voci care se opun interdicțiilor de călătorie. Pe 13 februarie 2017, șaisprezece universități americane, printre care și toate universitățile din grupul Ivy League, au depus un memoriu de intervenție dezinteresată la Curtea Districtuală SUA a Districtului de Est al New Yorkului, prin care se opun ordonanței prezidențiale. Autorii acestui raport afirmă că „problemele de securitate și siguranță pot fi rezolvate într-o manieră care să fie în acord cu valorile pe care America le-a apărât dintotdeauna, inclusiv circulația liberă a ideilor și persoanelor din afara granițelor și buna primire a imigranților în universitățile noastre”.

Similar, Asociația Americană de Sociologie a emis un comunicat pe 30 ianuarie 2017, prin care se opune ordonanței prezidențiale inițiale a președintelui Trump, incluzând propuneri pentru o implementare eficace a acțiunilor colective. Asociația a amintit că sociologii fac parte dintr-o vastă rețea de organizații, rețea ce poate deveni mai eficientă dacă toți sociologii colaborează proactiv. La momentul când o persoană cu retorică anti-imigranți ostilă a fost ales Președinte al Statelor Unite, instituțiile academice s-au văzut nevoite să evolueze de la statutul de observatori la cel de participanți activi în societate, reflectând, după cum spunea Michael Burawoy¹, poziția unică deținută de universități în lumea de azi - concomitent înăuntrul și în afara

societății, concomitent participante la viața societății și observatoare ale acesteia. Cu alte cuvinte, aceste declarații publice au transformat domeniul sociologiei într-un câmp de putere.

Sociologii ar face bine să fie atenți la dinamica emergentă dintre diferitele grupuri de imigranți din campusurile universitare – un nou fenomen, care este, poate, specific cadrului academic. În prezent, instituțiile care integrează sau reprezintă imigranți pledează pentru migranți cu un anumit profil economic sau nivel de educație: de exemplu, camerele agricole fac lobby pentru acele politici care garantează muncitori agricoli și zilieri neînregistrați care să fie ieftini și suficienți, în timp ce firmele cu profil tehnic din Silicon Valley doresc să grăbească recrutarea și angajarea inginerilor și programatorilor înalt-calificați. Dar universitățile americane, care aduc la un loc un număr atât de mare și divers de grupuri de migranți, se bucură de potențialul neobișnuit de a deveni locul de organizare pentru mișcările sociale ale imigranților sau pentru o rezistență eficientă la agenda Trump. Altfel, chiar și un eșec al acestei cooperări ar fi instructiv, pentru că ar evidenția limitele colaborării intersecționale și provocările construcției unor rețele de solidaritate robuste între grupurile de imigranți.

Una peste alta, pe măsură ce societatea civilă americană răspunde provocărilor erei Trump, sociologii vor trebui să acorde o atenție sporită dinamicilor grupurilor de migranți din universități. S-ar putea să fie prea devreme pentru a stabili semnificația lor amplă, dar la momentul potrivit vom avea nevoie de o abordare care să teoretizeze poziția unică a universităților americane, aducându-ne aminte că universitățile sunt spații multidimensionale aflate la intersecția unor interese divergente. ■

Adrese de corespondență:
Veronica Portocarrero <svp2118@columbia.edu>
Francisco Lara García <f.laragarcia@columbia.edu>

¹ “Redefining the Public University: Developing an Analytical Framework,” Transformations of the Public Sphere, Social Science Research Council, 2011.

> Prezentarea echipei editoriale din Argentina

de **Juan Ignacio Piovani**, membru al Comitetelor ISA de Cercetare privind Studiile Viitoare (RC07) și Logică și Metodologie (RC33), **Pilar Pi Puig** și **Martín Urtasun**, Universitatea Națională din La Plata, Argentina

Ne-am alăturat *Global Dialogue* (GD) în 2016, după cinci ani de traducere într-o spaniolă impecabilă sub supravegherea lui Majo Álvarez Rivadulla în Columbia. De atunci, fiecare număr al GD a oferit atât o provocare, cât și o oportunitate de a învăța: după câteva săptămâni de muncă asiduă, rămânem cu sentimentul unei mari realizări.

Traducerea nu este niciodată simplă. După cum a remarcat recent echipa din România, una dintre primele probleme o constituie cuvintele noi care nu au fost încă traduse formal. Dar având în vedere că spaniola este folosită pe scară largă atât în instituții academice, cât și în organizații internaționale, ne bazăm pe numeroase surse – articole, rapoarte, lucrări oficiale etc. – pentru a căuta echivalente spaniole pentru neologisme englezești din domeniile sociologic și politic. Cu toate acestea, însăși răspândirea mare a spaniolei implică anumite provocări specifice. Spaniola este limba oficială în 21 de țări, cu aproape 500 de milioane de vorbitori nativi la nivel global. Fiecare regiune, chiar și în cercurile academice, are propria versiune distinctivă a acestei limbi, în care același concept poate fi exprimat diferit. Pentru a combate această problemă, petrecem destul de mult timp încercând să găsim formele cele mai „neutre” în limba spaniolă sau variantele lingvistice regionale și locale corecte.

Totuși, complexitățile multiplelor forme de enunțare și receptare depășesc granițele unei singure limbi. De exemplu, traducerea din limba engleză a cuvântului *liberal*, care aparent are un echivalent „transparent” în limba spaniolă, s-a dovedit a fi complicată atunci când acesta [n. tr. cuvântul *liberal*] este folosit pentru a descrie afinitatea ideologică a unui politician. Prima noastră opțiune a fost cuvântul spaniol *liberal*. Dar atât în Spania, cât și în majoritatea țărilor latino-americane, cuvântul *liberal* are o conotație conservatoare clară. O alternativă a fost să folosim cuvântul *progresista* (progresist), dar, în numeroase contexte latino-americane, acest cuvânt evocă gândirea de stânga. Deci ar fi fost complet nepotrivit să folosim *progresista* pentru a ne referi la un politician care poate să aibă o gândire foarte deschisă în legătură cu valorile familiale, spre exemplu,

dar care sprijină economia neoliberală, intervențiile militare pe scară largă și alte politici similare (la fel ca numeroși alți așa-zisi liberali din țări dezvoltate). Traducerea unui asemenea cuvânt presupune o cercetare aprofundată a mai multor variante și a implicațiilor fiecăreia dintre acestea.

O altă problemă recurentă este legată de genurile substantive, aspect care este abordat complet diferit în engleză față de spaniolă. Sigur că echipa editorială GD este la curent cu dificultățile cu care se confruntă femeile la nivel global și revista include articole despre drepturile femeilor și dezbateri feministe în diferite țări. Numeroși critici afirmă că limba spaniolă (la fel ca alte limbi) are prejudecăți de gen; astfel, anumiți autori – mai ales când abordează inegalitățile de gen și alte subiecte din același registru – adoptă strategii de redactare speciale pentru a combate aceste prejudecăți de limbaj. Dar cum noi adesea traducem din limba engleză texte care au fost la origine scrise în alte limbi (în care prejudecățile de gen pot să nu fie atât de evidente), cuvintele subtile alese de un autor pentru a evita prejudecățile și afirmațiile sexiste în limba originală de redactare a textului pot fi trecute cu vederea, fără voia noastră, în traduceri.

Spre deosebire de alte echipe editoriale, noi am ales să concentrăm volumul de muncă într-un grup relativ restrâns din cadrul Departamentului de Sociologie al Universității Naționale din La Plata. Din momentul când primim versiunea în engleză a revistei GD, Pilar și Martin repartizează articolele în funcție de afinitățile tematice și interesele personale. Traducătorii lucrează articolele individual și apoi și le verifică unii altora. La final, Juan verifică minuțios toate articolele. În tot acest timp, primim sfaturile prețioase ale Lolei Busuttill. Competența acesteia în mai multe limbi și vasta ei experiență în traduceri sunt esențiale pentru îmbunătățirea versiunii în spaniolă a GD.

Participarea la GD a fost o experiență din care am învățat foarte mult, atât în ceea ce privește dezvoltarea abilităților de traducere, cât și pentru că ne-a pus în contact cu o varietate uriașă de subiecte și contexte sociale. *Global Dialogue* ne ajută să cunoaștem lumea mai bine și astfel ne stimulează imaginația sociologică.

Juan Ignacio Piovani este profesor de Metode de Cercetare Socială în cadrul Departamentului de Sociologie al Universității Naționale din La Plata și cercetător la Consiliul Național de Cercetare Științifică și Tehnică (CONICET, Argentina). A obținut o diplomă de master în Statistică și Metode de Cercetare Socială de la Universitatea din Londra (Marea Britanie) și a susținut doctoratul în Metodologia Științelor Sociale la Sapienza - Universitatea din Roma (Italia). A urmat cursurile școlii postdoctorale în Științe Sociale la Universitatea Națională din Cordoba (Argentina) și ale Programului Postuniversitar de Sociologie și Antropologie de la Universitatea Federală din Rio de Janeiro (Brazilia). Timp de mai mulți ani a condus cercetări despre istoria, teoria și bazele metodelor sociologice. Începând cu anul 2011, este directorul Programului de Cercetare pentru Societatea Argentiniană Contemporană (PISAC), o inițiativă care a demarat mai multe proiecte în 50 de Școli de Științe Sociale din universități publice din întreaga țară.

Pilar Pi Puig a studiat sociologia la Universitatea Națională din La Plata (Argentina). În prezent urmează cursurile școlii doctorale în Științe Sociale în cadrul aceleiași universități, cu tema de cercetare în sociologia mediului, iar preocupările acesteia sunt mediul, sărăcia și inegalitatea în contexte urbane. Lucrează în cadrul Departamentului de Sociologie, unde participă la mai multe proiecte de cercetare cu privire la aspecte metodologice în studiul sărăciei și al inegalității. Pilar este, de asemenea, implicată în programe de instruire derulate în cartierele sărace ale orașului La Plata, precum și în activități derulate cu omologi în cadrul Universității din Wuppertal (Germania).

Martín Urtasun a studiat sociologia la Universitatea Națională din La Plata (Argentina), iar în prezent urmează cursurile școlii doctorale în Științe Sociale la aceeași universitate, beneficiind de o bursă acordată de CONICET, în domeniul politicilor preventive de securitate bazate pe dispozitive tehnologice, în mod special pe supraveghere video urbană. Are o abordare etnografică fundamentată teoretic pe sociologiile pragmatice și pe studii legate de știință, tehnologie și societate. Este, de asemenea, preocupat de educația populară și participă în calitate de profesor și activist în cadrul unui Liceu Popular pentru adulți, organizat în cadrul unei mișcări sociale.

Adrese de corespondență:

Juan Ignacio Piovani <juan.piovani@presi.unlp.edu.ar>

Pilar Pi Puig <pilarpipuig@gmail.com>

Martín Urtasun <martinjurtasun@gmail.com>